

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.

Методичні вказівки до проведення практичних і семінарських занять з курсу «Методика навчання географії» розроблені для студентів 4 курсу.

Мета та завдання навчальної дисципліни:

- 1) навчальні: забезпечити засвоєння теоретичних засад методики навчання географії на основі компетентнісного підходу до побудови його змісту, психодидактичних засад формування географічних знань, істотного арсеналу технологій навчання;
- 2) методичні: навчити самостійно визначати зміст і методичний апарат навчання географії в школі; вміти диференціювати навчальний матеріал на основний та допоміжний;
- 3) дослідницькі: сформувати вміння працювати з науково-методичною літературою, самостійно проводити наукові дослідження з методики навчання географії, здійснювати діагностування ефективності процесу формування географічних компетентностей;
- 4) конструктивні: навчити аналізувати шкільні програми, підручники та інші засоби навчання і доцільність застосування дидактичних інструментів у навчально-виховному процесі, планувати педагогічну діяльність учителя
- 5) організаторські: забезпечити оволодіння навичками організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці та коригування в процесі ведення уроку, вивчення ступеня і глибини засвоєння програмного матеріалу та його корекції, рівня сформованості інтелектуальних вмінь школярів;
- 6) практичні: виробити вміння користуватися методичним апаратом навчання географії; підготувати майбутніх учителів до здійснення навчально-виховного процесу у всій його різноманітності.

Вимоги до знань і вмінь.

Після вивчення навчальної дисципліни студенти мають:

- бути обізнаними з вимогами державного стандарту базової і повної середньої освіти;
- знати зміст, структуру, методичний апарат шкільних програм, підручників, бути спроможними їх аналізувати з теоретичних та практичних позицій дидактики й психології, враховуючи сучасний рівень розвитку географічних наук, специфіку та реалії вивчення географії за програмами 12-річної школи;
- знати історію розвитку шкільної географії як навчального предмета і історію розвитку методичної думки;
- визначати оптимальні методичні умови і прийоми формування географічних знань і вмінь;
- володіти методами, методичними прийомами, досвідом застосування засобів і форм організації навчання географії;
- володіти педагогічними технологіями навчання географії та розуміти особливості їхнього застосування у навчально-виховному процесі;
- знати дидактичні вимоги до проведення практичних робіт та бути готовими до їхньої реалізації у практичній діяльності;
- вміти створювати умови і використовувати прийоми навчання географії, спрямовані на організацію активної пізнавальної діяльності школярів і формування їхніх інтелектуальних навичок ;
- вміти планувати навчально-пізнавальну діяльність учнів на уроках географії, складати тематично-поурочні плани, проектувати уроки різних типів та позакласну роботу;
- бути спроможними формувати мету та завдання уроку, визначати його зміст та методичний апарат, проводити аналіз і самооаналіз уроку;
- бути здатними здійснювати виховну функцію, пов'язану з реалізацією на уроках

принципів навчання географії – краєзнавчого, екологічного, економічного та формування наукового світогляду школярів.

Місце навчальної дисципліни у системі підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра визначається освітньо-професійною програмою галузевого стандарту вищої освіти на пряму підготовки «Географія» та навчальним планом затвердженим ректором навчального закладу. Навчальну дисципліну «Методика навчання географії» в педагогічних вищих навчальних закладах доцільно викладати впродовж 2-3 семестрів, починаючи не раніше VI-го семестру, позаяк вона базується на методологічних засадах географічної науки, педагогіки та психології. До введення Державного стандарту оптимальний (рекомендований) обсяг дисципліни – 270 годин (7,5 кредитів ECTS).

Програма дисципліни включає лекції (орієнтовно 80 годин), де викладаються загальні питання теорії методики навчання і питання методики вивчення окремих курсів географії; практичні заняття (орієнтовно 64 години); самостійну та індивідуальну роботу студентів (орієнтовно по 63 години). Час, відведений на вивчення кожної теми, визначається індивідуально викладачем у змісті робочої навчальної програми.

I. РОЗШИРЕНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ З КУРСУ “МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ”

Тема 1. Теоретичні засади методики навчання географії

Предмет дослідження методики навчання географії., зв'язок з іншими науками та шкільною практикою. Структура дисципліни «Методика навчання географії». Література і джерела для вивчення курсу. Вимоги до організації та оцінки навчальної діяльності студентів при вивченні дисципліни. Методологія педагогічного дослідження. Технологія і процедура технологічного дослідження. Методика навчання географії як наука і навчальна дисципліна.

Тема 2. Методи наукового дослідження у методиці навчання географії

Методи теоретичного та експериментально-емпіричного рівня. Етапи методичного дослідження (вибір теми та обґрунтування актуальності проблеми дослідження; постановка мети і завдань; висунення робочої гіпотези; вибір методів дослідження; проведення педагогічного експерименту; формулювання та обґрунтування наукових висновків; розробка та надання методичних рекомендацій). Методи педагогічного дослідження. Теоретичні методи: логічні (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, узагальнення, типізація); формалізовані (системно-структурний, моделювання, порівняльний, історичний, кількісний, математично-статистичний). Емпіричні методи: спостереження (об'єктивне, самоспостереження, наукове); експеримент та його види (за тривалістю, за обраною метою, за способом організації); дослідження шкільної практики (вивчення шкільної документації, бесіди, анкетування, тестування, письмові контрольні роботи). Логіка проектування методичного дослідження.

Тема 3. . Історія становлення і розвитку шкільної географії та методики її викладання в Україні і за кордоном. Чинники, етапи розвитку шкільної географії та методики її навчання:

Зародження і розвиток природознавчих методичних ідей у Київській Русі. Внесок Яна Амоса Коменського у методику навчання географії.

Розвиток географічної науки та шкільної географії в Україні у XVIII ст.

Стан і розвиток шкільної географії у XIX ст. Вплив відкриття кафедр географії у Київському, Львівському, та Харківському університетах на розвиток шкільної географічної освіти.

Наслідки впливу політичних чинників на шкільну географічну освіту та її особливості на початку XX століття.. Перші підручники в Україні (К.Воблого, С.Рудницького).Зміни

у викладанні географії в школі у 1930-ті роки. Початок розвитку теоретичних і методичних аспектів навчання географії. Психолого-педагогічні дослідження в царині шкільної географії в Україні А. Волкової, О. Діброви, В. Замкового, Л. Картель, В. Корнєєва, Л. Круглик, М. Откаленка, М. Паламарчука, А. Сиротенка, М. Топузова, Б. Чернова, Є. Шиповича, П. Шищенко.

Характерні риси сучасного етапу розвитку методики навчання географії. Діяльність лабораторії географічної та економічної освіти Інституту педагогіки АПН України. Нові навчальні програми. Сучасні підручники та методичні посібники. Періодичні видання для вчителів географії. Особливості шкільної географічної освіти у зарубіжних країнах.

Тема 4. Професійне самовдосконалення вчителя географії

Теоретична і методична самопідготовка вчителя географії: робота з психолого-педагогічною і географічною літературою; вивчення, переосмислення та творче використання передового досвіду вчителів географії. Проектування навчально-виховного процесу. Вивчення досвіду педагогічної діяльності вчителів-новаторів. Місце самоспостереження у професійному зростанні вчителя. Участь у науковій роботі з методики навчання географії. Методичні об'єднання та семінари. Система методичної підготовки та перепідготовки вчителів географії. Показники якості роботи вчителя географії.

Тема 5. Мета, зміст і структура шкільної географічної освіти.

Мета та завдання географічної освіти. Місце географії в структурі шкільної освіти. Концепції навчання географії у загальноосвітніх закладах. Державний стандарт базової та повної середньої освіти.

Структура шкільної географічної освіти. Навчальна програма – головний документ, який визначає структуру та зміст географічної освіти. Основні змістовні лінії формування географічних знань у середній школі. Різноманітність навчальних програм.

Види планування навчально-виховного процесу. Взаємозв'язок тематичного та поурочного планування.

Проблеми вдосконалення процесу організації навчання географії в школах України.

Тема 6. Психологічні засади навчання географії.

Урахування психодідактичних засад формування географічних знань і вмінь як підґрунтя усвідомленого оволодіння учителем методикою навчання географії. Психологічні засади розвиваючого навчання географії. Урахування особливостей навчання і психічного розвитку школярів на уроках географії. Вплив основних когнітивних процесів (уваги, мислення, сприймання, запам'ятовування) на навчальну діяльність. Пізнавальна діяльність учнів. Навчальне моделювання як засіб організації пізнавальної діяльності. Формування прийомів навчальної роботи, навичок самостійної пізнавальної діяльності та інтелектуальних вмінь.

Тема 7. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Різноманітність мотивів пізнавальної діяльності школярів. Чинники, що впливають на особистісні мотиви. Способи мотиваційної діяльності вчителя при навчанні географії: відбір змісту навчального матеріалу, використання різноманітних джерел географічної інформації, систематичне застосування засобів навчання, спірання на життєвий досвід дітей, упровадження різноманітних форм організації навчання, урізноманітнення форм контролю за навчальною діяльністю учнів, створення сприятливого емоційного фона на уроці, дотримання вчителем принципу відкритих перспектив.

Тема 8. Дидактичні принципи організації навчально-виховного процесу

Єдність змістовного компоненту навчання географії. Стиль взаємодії вчителя та учнів. Елементи процесу навчання географії: цілі навчання, зміст навчання, мотиви та алгоритм взаємодії вчителя та учня, механізм пізнавальної діяльності учнів, організаційні форми, визначення зворотного зв'язку між вчителем та учнем, контроль результату навчання та його корекція. Принципи навчання географії: науковості, систематичності і системності, доступності знань, наочності, свідомості та активності у навчанні, діяльнісного характеру навчання, формування критичного мислення, міцності засвоєння знань, вмінь і навичок, емоційності, індивідуального підходу до учнів, виховного характеру навчання, краєзнавчий.

Тема 9. Методи навчання географії.

Класифікація методів організації навчально-пізнавальної діяльності у методиці навчання географії: за джерелами знань (словесні, наочні, практичні), за характером пізнавальної діяльності учнів (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький). Рівні засвоєння знань. Методи навчання, які різняться за характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький. Призначення та особливості застосування кожного з методів у процесі навчання географії, характер взаємопов'язаної діяльності вчителя та учнів. Методи навчання у шкільній практиці. Вибір методів навчання як основа проектування навчально-виховного процесу.

Тема 10. Методичні прийоми навчання географії.

Поняття про методичні прийоми. Класифікація методичних прийомів за використаними засобами навчання: словесні (розповідь, пояснення, лекція, інструктаж, бесіда, дискусія або диспут, аналітична робота з текстами та картами), наочні (ілюстрування, демонстрування, спостереження), практичні (вправа, експеримент, практична робота). Класифікація методичних прийомів за рівнями самостійності учнів у навчальній діяльності (керування вчителем навчальною діяльністю учнів; спрямовування та нагадування ним раніше відомих способів дій; постановка вчителем завдання та його контроль). Сукупність методичних прийомів як засіб реалізації обраних методів навчання.

Тема 11. Формування найважливіших географічних компетентностей

Емпіричні знання (уявлення, факти, у тому числі географічна номенклатура). Види географічних фактів та методичні особливості їх вивчення. Географічна номенклатура як засіб формування просторового мислення учнів. Формування географічних уявлень.

Теоретичні знання (поняття, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, гіпотези і теорії). Система географічних понять та алгоритм їхнього формування. Етапи формування причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей.

Географічні вміння й навички та методика їхнього формування.

Географічні вміння й навички та методика їх формування. Виконання програмних практичних робіт як умова формування умінь і навичок в процесі навчання географії. Розвиток досвіду творчої діяльності учнів. Емоційно-ціннісне ставлення школярів до довкілля та людської діяльності.

Тема 12. Проблемне навчання географії.

Сутність проблемного навчання. Основні поняття проблемного навчання: проблемна ситуація, проблемне завдання, проблема, гіпотеза. Формування навчальної проблеми та процес її вирішення. Типи проблемних ситуацій та їхня реалізація на

уроках географії. Поєднання методів проблемного навчання (проблемного викладу, частково-пошукового та дослідницького). Етапи проблемного навчання. Формування знань з географії засобами проблемних задач. Проблемні завдання в курсах фізичної географії. Проблемні завдання в курсах економічної і соціальної географії. Проблемний підхід у використанні географічних карт у школі.

Тема 13. Форми організації навчальної діяльності учнів на уроці.

Різноманітність форм організації навчальної діяльності: фронтальна, індивідуальна, парна, групова й кооперована (колективна) та їхні різновиди. Практична діяльність учнів на уроці географії. Форми організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності учнів. Форми і види контролю та корекції навчальних досягнень учнів. Інтерактивне навчання географії: сутність, види та методичні особливості організації. Диференційований підхід до організації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Тема 14. Урок – основна форма організації навчання географії

Головні ознаки уроку. Вимоги до сучасного уроку географії. Система уроків географії. Типи уроків: вступний; формування нових знань; формування та застосування вмінь і навичок; поширення, поглиблення та систематизації знань і вмінь; корекції та контролю знань і вмінь; комбінований. Структура уроків різних типів. Основні компоненти уроку. Етапи проектування уроку. Критерії ефективності уроку. Аналіз і самооаналіз уроку. Результативність уроку як провідний критерій оптимальності вибору засобів досягнення його мети. Аналіз і самооаналіз уроку як засіб підвищення його ефективності.

Тема 15. Практичні роботи з географії.

Значення практичних робіт у процесі навчання географії. Класифікація практичних робіт: за дидактичною метою, за джерелами використаної інформації, за формою фіксації результатів, за змістом, за рівнем самостійності діяльності учнів, за формою організації навчальної діяльності учнів. Види практичних робіт за дидактичною метою: навчальні, тренувальні, підсумкові, творчі. Загальні вимоги до проектування та проведення практичних робіт. Значення мотивації та інструктажу до навчальної діяльності учнів. Їхнє місце у структурі практичної роботи. Вимоги щодо оформлення результатів виконання практичної роботи. Способи перевірки та оцінювання результатів практичної діяльності учнів. Особливості практичних робіт з контурними картами. Організація практичних робіт на місцевості. Оцінювання вмінь учнів сформованих під час виконання практичних робіт.

Тема 16. Самостійна позаурочна робота учнів з географії.

Загальні вимоги до організації самостійної домашньої роботи учнів: санітарні, психологічні, дидактичні. Мотиви домашньої роботи: прагматичні, пізнавальні, соціальні, професійні. Зміст і обсяг домашніх завдань з географії. Види і рівні домашніх завдань. Вимоги до організації самостійної домашньої роботи учнів. Види та способи перевірки домашніх завдань. Місце інструктажу до виконання домашньої роботи у структурі уроку.

Тема 17. Уроки географії нетрадиційної форми.

Уроки нетрадиційної (нестандартної) форми організації навчання та їх класифікація. Застосування інтерактивних форм організації навчання на уроках географії. Лекційно-семінарська система навчання. Сюжетно-рольові та імітаційні ігри. Уроки-змагання. Уроки-диспути. Ділові ігри на уроках географії. Уроки-конференції та їхній зв'язок з проектним навчанням. Інтегровані уроки. Урок із застосуванням інформаційних технологій. Етапи проектування уроків географії нетрадиційної форми. Критерії оцінювання ефективності уроку нетрадиційної форми.

Тема 18. Позакласні та позашкільні форми організації навчання.

Особливості позакласної роботи учителя географії. Мета, завдання та методи позакласної роботи. Основні форми організації позакласної роботи: факультатив, гурток, клуб юних туристів і краєзнавців, шкільний краєзнавчий музей, наукове географічне товариство (секція Малої Академії наук). Програмні і позапрограмні екскурсії, їхнє навчально-виховне значення та місце у системі навчання географії. Види екскурсій. Екскурсії з фізичної географії. Екскурсії на виробництво. Методика організації, етапи підготовки та проведення екскурсій.

Зміст, організаційні форми та методика проведення позакласної краєзнавчої роботи. Форми організації навчальної краєзнавчої роботи. Туристсько-краєзнавча робота. Передовий досвід учителів географії з організації позакласної краєзнавчої роботи з географії. Можливості використання краєзнавчих навчальних матеріалів на уроках географії різних типів.

Тема 19. Засоби навчання географії. Навчальні моделі у системі засобів навчання.

Система засобів навчання географії. Різноманітність засобів навчання та їхня класифікація з огляду на дидактичні функції. Роль засобів навчання в процесі вивчення географії. Кабінет географії та його значення в організації навчально-виховної роботи. Обладнання та оформлення кабінету географії. Натуральні об'єкти. Географічний майданчик.

Використання навчальних моделей на уроках географії. Формування пізнавальних дій учнів на основі застосування навчальних моделей. Графічні моделі та їхня класифікація. Психодидактичні засади застосування графічного моделювання. Методика застосування графічних моделей на уроках географії.

Тема 20. Карти на уроках географії.

Карта – найважливіший вид навчальних моделей. Навчальні функції карти. Завдання вивчення географічних карт і роботи з ними у шкільному курсі географії.

Картографічні знання та вміння учнів. Зміст понять „розуміння, читання та знання карти”. Прийоми роботи з картою: візуальний аналіз та описування, графічний аналіз, картометричний аналіз, морфометричний аналіз, математично-статистичний аналіз. Робота з контурними картами. Робота з глобусом на уроках географії.

Тема 21. Шкільний підручник з географії.

Вербальні описи географічних об'єктів і явищ (підручники, довідково-інформаційна література, робочі зошити). Функції підручника з географії. Структура шкільного підручника. Методичний апарат підручника (орієнтувальний, мотиваційний, змістовний, ілюстративний, практичний, корекційно-контролюючий, довідковий, творчий блоки). Типи навчальних текстів та прийоми роботи з ними. Дидактичні можливості використання ілюстративного блоку підручника. Навчальні моделі у змісті підручників географії, значення картографічних матеріалів. Різноманітні типи запитань і завдань. Організація роботи з іншими компонентами підручника.

Тема 22. Методичні прийоми роботи з наочними засобами навчання. Комп'ютеризація процесу навчання географії.

Використання натуральних об'єктів на уроках географії. Застосування приладів та інструментів. Дидактичні можливості застосування картин і малюнків. Навчальні таблиці та робота з ними. Настінні математично-статистичні засоби. Основні групи статистичних даних в шкільній географії. Пізнавальні можливості графіків, діаграм і статистичних таблиць, прийоми їхнього читання. Види аудіовізуальних засобів навчання та алгоритми їхнього застосування. Ілюстративно-описові візуальні, аудіо та аудіовізуальні засоби.

Застосування комп'ютерних технологій у школі. Засоби нових інформаційних

технологій, основні терміни і поняття. Види і функції комп'ютерних програм. Педагогічні програмні засоби, їхні елементи та функції. Основні напрями застосування електронних підручників, посібників та атласів.

Тема 23. Перевірка та оцінювання навчальних досягнень школярів.

Функції й організаційні форми перевірки та оцінювання навчальних досягнень учнів з географії

Функції перевірки та оцінювання (контролю) навчальних досягнень учнів. Форми контролю: фронтальна, індивідуальна, групова, диференційована. Способи контролю: усний, письмовий, графічний, комп'ютерний. Нетрадиційні прийоми контролю та самоконтролю. Види контролю: попередній, поточний, тематичний (періодичний), підсумковий. Наскрізне виявлення зворотного зв'язку між учителем та учнями. Корекція знань та вмінь учнів.

Дидактичні принципи проведення контролю і корекції: систематичність, усебічність, об'єктивність, індивідуалізації й диференціації навчання, умотивованості, гласності та відкритих перспектив. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з географії.

Вибір форм, видів і способів наскрізного визначення зворотного зв'язку між учителем і учнями, контролю навчальної діяльності учнів, підбору завдань для контролю їхніх знань та вмінь.

Ведення учителем географії записів у класних журналах 5-11(12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Державна підсумкова атестація з географії учнів у системі загальної середньої освіти.

Тема 24. Тестовий контроль результатів навчання

Типологія запитань і завдань відповідно рівням навченості учнів. Типи теоретичних завдань за рівнем складності: репродуктивні, продуктивні, проблемні, творчі.

Загальні положення тестового контролю результатів навчання. Типи тестових завдань – завдання, зорієнтовані на: розпізнавання та відтворення знань з географії; визначення рівня сформованості географічних умінь; рівень аналізу і синтезу; оперування з географічними знаннями у практичній діяльності. Форми тестових завдань: закрита та відкрита; завдання на визначення відповідності елементів одної множини елементам іншої; завдання на встановлення правильної послідовності. Норми оцінювання при застосуванні тестів. Методичні особливості проведення тестів на уроках географії.

Зовнішнє незалежне тестування випускників школи з географії: мета, завдання, програмні вимоги, види тестових завдань.

Тема 25. Технології навчання географії.

Навчальні технології, їхні види та моделі навчання у географічній освіті. Структурні частини навчальної технології: концептуальна основа, конкретизація запланованого результату, модель навчання, алгоритм навчальної діяльності, наскрізна діагностика, контроль і корекція поточних і підсумкових результатів. Критерії технологічності: актуальність, результативність, цілеспрямованість, системність, наявність інваріантного механізму реалізації методичної моделі навчання, відтворюваність. Навчальні технології як основа творчої діяльності вчителя.

Педагогічні технології, спрямовані на організацію та управління пізнавальною діяльністю учнів.

Технологія формування прийомів навчальної діяльності учнів. Технологія програмованого навчання. Технологія диференційованого навчання. Педагогічні технології, спрямовані на активізацію та інтенсифікацію навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Технологія навчально-ігрової діяльності. Технологія застосування структурно-логічних графічних сигналів. Технологія комунікативно-діалогової діяльності.

Технологія перспективно-випереджаючого навчання. Технологія сугестивного навчання. Технологія інтерактивного навчання. Модульно-рейтингова технологія. Технологія проектної діяльності. Технологія комп'ютерного навчання.

Педагогічні технології, спрямовані на розвиток мислення учнів.

Технологія проблемного навчання. Технологія особистісно-діяльнісного навчання.

Технологія формування критичного мислення.

Тема 26 . Методика вивчення курсу «Загальна географія», 6-й клас

26.1. Мета і завдання шкільного курсу «Загальна географія» Місце і значення курсу у шкільній географічній освіті. Основне завдання курсу – формування основ фізико-географічної компетентності учнів. Цілі навчання початкового курсу фізичної географії: освітні, розвивальні, виховні. Формування теоретичних і емпіричних знань із фізичної географії, системи просторових уявлень і понять, причинно-наслідкових зв'язків, основних топографічно-картографічних знань і вмінь учнів.

26.2. Структура і зміст курсу

Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

Вчення про оболонкову будову Землі – наукове підґрунтя побудови курсу. Типовий план характеристики геосфер. Міжпредметні зв'язки курсу з природознавством, математикою, біологією, історією

26.3. Психодидактичний апарат вивчення курсу.

Урахування вікових особливостей школярів, переважання індивідуального підходу.

Реалізація принципів навчання: науковості й доступності знань, емоційності та наочності, краєзнавчого. Словесні, наочні та практичні прийоми навчання та необхідність їхнього урізноманітнення та частоті зміни. Основні форми організації навчання. Широке використання засобів наочності. Застосування графічного моделювання: побудова графічних структурно-логічних схем, графіків та діаграм. Формування інтелектуальних умінь учнів: порівняння, узагальнення тощо. Форми організації практичної діяльності учнів. Алгоритми виконання практичних робіт. Вирішення географічних задач. Індивідуальна і диференційована перевірка та оцінювання навчальної діяльності і навчальних досягнень учнів. Системне використання краєзнавчого матеріалу та спостережень за природою.

26.4. Навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення курсу.

Підручники та особливості їхнього методичного апарату. Формування навичок роботи з текстом підручника. Прийоми роботи з ілюстративним методичним блоком підручника. Зошити на друкованій основі та практикуми з курсу «Загальна географія». Роздавальні дидактичні матеріали. Навчальні моделі різних видів, можливості їхнього використання як засобів організації пізнавальної діяльності учнів. Картографічні навчальні матеріали. Настінні навчальні матеріали: карти, схеми, малюнки, таблиці. Застосування натуральних об'єктів як засобів навчання. Прилади для відтворення географічних процесів і явищ. Аудіовізуальні засоби навчання, вимоги до їхнього застосування. Комп'ютерні засоби. Психодидактичні та методичні матеріали для вчителів.

Тема 27. Методика вивчення курсу «Географія материків і океанів» у 7-му класі

27.1. Мета і завдання шкільного курсу «Географія материків і океанів»

Місце і значення курсу у формуванні розуміння учнями ролі природних умов і природних ресурсів у житті людей і впливу суспільства на довкілля. Цілі навчання географії материків і океанів: освітні, розвивальні, виховні. Формування знань про просторову неоднорідність природи материків і океанів та її причини, про життя й

діяльність людей у географічному середовищі, культурну різноманітність людства та його власне місце у житті планети. Розвиток здатності учнів самостійно отримувати знання. Розширення можливостей самостійної пізнавальної діяльності та подальше формування інтелектуальних вмінь.

27.2. Структура і зміст курсу

Основні змістовні лінії курсу. Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Формування і поглиблення найважливіших географічних понять і закономірностей у процесі вивчення курсу.

Обґрунтування послідовності вивчення материків. Типовий план вивчення окремих океанів і материків. Вивчення особливостей взаємодії природи та суспільства, оцінки природних, соціально-економічних та геоекологічних явищ і процесів у межах материків і їх частин. Обсяг географічної номенклатури під час вивчення курсу.

27.3. Психодідактичний апарат вивчення курсу

Урахування вікових особливостей школярів, переважання розвитку конкретного мислення над теоретичним. Реалізація принципів «від простого до складного»; свідомості та активності у навчанні; міцності засвоєння знань, вмінь і навичок; діяльнісного підходу до навчання; емоційності; екологічного та краєзнавчого. Формування вмінь працювати з підручником, тематичними картами, статистичними та графічно-статистичними матеріалами, прийомів роботи з новими джерелами знань – кліматограмами, картосхемами. Система програмних практичних робіт. Формування інтелектуальних вмінь: здійснення умовиводів за аналогією; формулювання суджень; зіставлення; моделювання. Ознайомлення учнів з категоріями подавання наукового знання – гіпотезами та теоріями. Засвоєння учнями алгоритмів складання описів і здійснення комплексної порівняльної характеристики. Різноманітні контрольні запитання та завдання. Нетрадиційні уроки з курсу. Ознайомлення з основами проектно-діяльності. Проблемний підхід і проблемні завдання у курсі географії материків, висування та обґрунтування гіпотез учнями.

27.4. Навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення курсу

Підручники з географії материків і океанів. Можливості застосування ілюстрацій підручників як навчальних моделей. Розширення та поглиблення вмінь учнів працювати з текстом підручника. Зошити на друкованій основі та практикуми з курсу. Додаткова навчальна література: хрестоматії, енциклопедії, довідники. Роздавальні дидактичні матеріали. Навчальні моделі різних видів, можливості їхнього використання як засобів організації пізнавальної діяльності учнів. Картографічні навчальні матеріали. Різновиди настінних навчальних матеріалів. Аудіовізуальні засоби навчання, методичні алгоритми їхнього застосування. Комп'ютерні засоби навчання. Методичні матеріали для вчителів.

Тема 28. Методика вивчення курсу «Фізична географія України» у 8-му класі

28.1. Мета і завдання шкільного курсу «Фізична географія України»

Мета курсу – формування у школярів цілісного уявлення про природу Батьківщини, виховання патріотизму, дбайливого ставлення до природи. Завдання курсу, що завершує фізико-географічну освіту школярів. Поглиблення та узагальнення теоретичних знань з фізичної географії, отриманих учнями у попередніх класах та формування нових понять і закономірностей. Створення цілісного уявлення про особливості природних умов і природних ресурсів України як підґрунтя для наступного вивчення економічної діяльності населення. Формування уявлення про географічні об'єкти, процеси та явища як таких, що змінюються у просторі та часі. Продовження формування вміння школярів працювати з різними джерелами географічної інформації, різноманітними тематичними картами та картографічними

зображеннями. Показ взаємодії природного середовища і людини на прикладі своєї місцевості. Розвиток провідних компетенцій, на які спрямовано вивчення фізичної географії України: поглиблення навчально-пізнавальної, формування цілісно-сислової та соціально-трудоваї.

28.2. Структура і зміст курсу

Основні змістовні лінії курсу .Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Типові плани вивчення природних умов і природних ресурсів; природних зон; фізико-географічних країн. Обсяг географічної номенклатури під час вивчення курсу.

28.3. Психодидактичний апарат вивчення курсу

Урахування вікових особливостей розвитку школярів, підвищення вимог до наукового рівня формування фізико-географічних знань. Реалізація принципів: діяльнісного підходу до навчання; формування критичного мислення учнів; систематичності і системності; свідомості та активності у навчанні; виховного характеру навчання та краєзнавчого. Ускладнення методів навчання, впровадження частково-пошукового методу. Формування прийомів самостійної пізнавальної діяльності учнів. Застосування синхронного графічного моделювання на уроках різних типів. Розвиток умінь працювати з різноманітними засобами навчання, новими тематичними картами. Упровадження інтерактивних форм навчання. Групові та кооперовані форми організації навчання. Застосування елементів сугестивного навчання. Поступове ускладнення практичних завдань. Урізноманітнення географічних задач і розширення їхньої тематики. Формування інтелектуальних вмінь: аналізу, синтезу, порівняння, моделювання. Системне застосування тестової форми контролю навчальних досягнень учнів. Комп'ютерне тестування. Диференціація домашніх завдань. Нетрадиційні уроки з фізичної географії України. Упровадження у навчальний процес проектної діяльності. Особливості організації проблемного навчання.

28.4. Навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення курсу

Шкільні підручники з фізичної географії України. Організація самостійної навчально-пізнавальної робота на основі застосування підручника. Додаткова навчальна та науково-популярна література. Зошити на друкованій основі та практикуми як засіб організації диференційованого навчання. Картографічне забезпечення вивчення курсу, настінні тематичні карти та атласи з фізичної географії України. Графічні навчальні моделі. Колекції та гербарії, методичні алгоритми їхнього застосування. Навчальні фільми, фрагменти телевізійних програм. Краєзнавчі навчальні матеріали. Електронні навчальні посібники та атласи. Методичні матеріали для вчителів.

Тема 29. Методика вивчення курсу «Економічна і соціальна географія України» у 9-му класі

29.1. Мета і завдання шкільного курсу

Мета курсу як завершального у географічній освіті основної школи та пропедевтичного для профільного навчання. Значення в економічній та політехнічній освіті учнів, їхній підготовці до усвідомленого вибору професії. Головні завдання курсу. Формування уявлення про місце України у світовій економіці та міжнародному географічному поділі праці в сучасних умовах. Формування образів великих природно-господарських регіонів України. Вивчення причинно-наслідкових зв'язків між природою, особливостями населення та його господарською діяльністю. Зміст курсу, як підґрунтя для економічної освіти учнів, яка покликана сприяти їхній адаптації до життя в умовах ринкової економіки. Розвиток провідних компетенцій, на які спрямовано вивчення економічної і соціальної географії України: поглиблення функціональної, інформаційної та ціннісно-сислової, формування соціальної

компетенції.

29.2. Структура і зміст курсу

Основні змістовні лінії курсу. Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Типові плани характеристики суспільно-географічного положення; вивчення населення; національного господарства, його сфер і галузей.

Обсяг географічної номенклатури під час вивчення курсу.

29.3. Психодидактичний апарат вивчення курсу

Урахування вікових особливостей школярів, розвиток теоретичного мислення.

Реалізація принципів: науковості; діяльнісного характеру навчання; формування критичного мислення; міцності засвоєння знань, вмінь і навичок; виховного характеру навчання та краєзнавчого. Система основних понять соціально- та економіко-географічного змісту. Особливості формування економічних понять.

Урізноманітнення прийомів роботи учнів з текстом підручника. Розширення та поглиблення картографічних умінь та навичок. Самостійне використання учнями економічних карт, картосхем та статистичних даних у процесі виконання практичних робіт, як на репродуктивному, так і на творчому рівні. Формування: вмінь учнів працювати з статистичними матеріалами, вирішувати розв'язувати економіко-географічні та економічні задачі; навичок читання графічних моделей та їхньої побудови. Прийоми застосування математично-статистичних та картографічних матеріалів підручника. Система практичних робіт. Завдання для взаємо оцінки та об'єктивного оцінювання власної навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Формування самооцінки учнів. Індивідуалізація домашніх завдань учнів. Широке застосування інтелектуальних умінь: аналізу, порівняння, узагальнення, класифікації.

Ділові ігри на уроках різних типів. Організація самостійної навчально-пізнавальної роботи учнів з електронними атласами. Проблемні завдання як основа для організації проектного навчання.

29.4. Навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення курсу

Підручники з курсу. Зошити на друкованій основі та практикуми. Настінні тематичні карти. Навчальні атласи та контурні карти. Графічні математично-статистичні моделі. Структурні, функціональні та класифікаційні схеми. Статистичні таблиці. Магнітні дошки, що забезпечують можливості застосування навчального моделювання на уроках. Колекції корисних копалин, роздавальний матеріал для демонстрування видів промислової сировини та продукції. Електронні навчальні посібники та атласи. Методичні матеріали для вчителів.

Тема 30. Методика вивчення курсу «Соціально-економічна географія світу» у 10-му класі

30.1. Мета і завдання курсу

Мета та навчально-виховні завдання курсу, його світоглядне значення. Особливості вивчення курсу, який завершує базову географічну освіту школярів, спрямованого на завершення формування цілісного уявлення про соціально-економічний складник географічної картини світу. Головні завдання курсу. Створення в учнів розуміння глибокого взаємозв'язку природи, населення і господарства Землі. Формування системи знань про економічні та соціальні проблеми сучасного світу. Обґрунтування глобального, регіонального і локального підходів до аналізу природних, соціально-економічних і геоекологічних процесів і явищ. Розвиток просторового мислення учнів, інтелектуальних вмінь, творчих здібностей, пізнавального інтересу шляхом ознайомлення з найважливішими географічними особливостями регіонів світу та провідними країнами. Виховання поваги не тільки до своєї Батьківщини, а й до історії та культури інших країн і народів. Спрямованість курсу на актуалізацію навчально-

пізнавальної, комунікативної, інформаційної, ціннісно-сміслової та інших компетенцій та поглиблення загальнокультурних надбань старшокласників.

30.2. Структура і зміст курсу

Основні змістовні лінії курсу. Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Обсяг географічної номенклатури під час вивчення курсу.

Типові плани вивчення історико-географічних регіонів, населення світу, галузей господарства, економіко-географічної характеристики регіонів і країн.

30.3. Психодідактичний апарат вивчення курсу

Урахування у процесі навчання вікових особливостей учнів старших класів.

Переважання дедуктивного шляху формування загальних понять та самостійної навчально-пізнавальної роботи учнів. Основні прийоми роботи учнів з текстом підручника та додатковою навчальною літературою: аналіз, конспектування, створення опорних структурно-логічних схем, таблиць. Застосування учнями картосхем підручника для вивчення нового матеріалу, виконання практичних робіт і підготовки домашніх завдань. Виконання завдань аналітичного характеру на контурних картах. Формування прийомів роботи з новими для учнів видами економічних карт. Індивідуальні форми роботи з шкільними атласами. Аналіз учнями статистичних матеріалів з метою побудови таблиць, графіків і діаграм, що характеризують соціально-економічні об'єкти та процеси. Програмні практичні роботи, їхні види. Типологічний підхід до вивчення економіко-географічних об'єктів та процесів. Провідна роль проблемного викладання. Використання лекційно-семінарської форми організації навчання. Інтерактивні форми навчання. Ділові ігри. Написання рефератів як форма індивідуальних завдань учнів. Особливості організації проектної діяльності. Місце тестового контролю у системі контролю та корекції навчальної діяльності та навчальних досягнень учнів.

30.4. Навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення курсу

Навчальний комплекс з курсу. Підручники з соціально-економічної географії світу. Довідкова та науково-популярна література з соціально-економічної географії світу. Економічні карти та картосхеми. Соціально-економічні карти регіонів та країн. Шкільні атласи з курсу. Інструкції до самостійного виконання учнями завдань різного рівня складності, алгоритми їхнього виконання. Завдання для творчих практичних робіт. Типові плани характеристик країн, структурно-логічних схеми та таблиці. Тести для контролю навчальних досягнень учнів. Аудіовізуальні навчальні матеріали. Комп'ютерні презентації окремих країн та регіонів. Електронні атласи та навчальні посібники. Методична література з курсу.

Тема 31. Профільне навчання географії у загальноосвітніх навчальних закладах

31. 1. Концептуальні засади профільного навчання

Формування географічної культури та географічної картини світу в учнів у процесі вивчення профільних курсів. Інтегративність процесу навчання географії. Принцип профільної диференціації навчання. Профільне навчання як основа допрофесійної підготовки учнів. Урахування особистісних пізнавальних інтересів учнів у процесі профільного навчання. Профільна диференціація змісту шкільної географічної освіти. Основні форми організації профільного навчання. Історія розвитку профільного навчання у вітчизняній школі. Досвід профільного навчання у зарубіжних країнах.

31.2. Структура і зміст курсу

Основні змістовні лінії курсу. Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки

учнів. Обсяг географічної номенклатури під час вивчення курсу.

31.3. Психодидактичний апарат вивчення курсу

Урахування у процесі навчання вікових особливостей учнів старших класів. Переважання дедуктивного шляху формування загальних понять та самостійної навчально-пізнавальної роботи учнів. Основні прийоми роботи учнів з текстом підручника та додатковою навчальною літературою: аналіз, конспектування, створення опорних структурно-логічних схем, таблиць. Застосування учнями картосхем підручника для вивчення нового матеріалу, виконання практичних робіт і підготовки домашніх завдань. Виконання завдань аналітичного характеру на контурних картах. Формування прийомів роботи з новими для учнів видами економічних карт. Індивідуальні форми роботи з шкільними атласами. Аналіз учнями статистичних матеріалів з метою побудови таблиць, графіків і діаграм, що характеризують соціально-економічні об'єкти та процеси. Програмні практичні роботи, їхні види. Типологічний підхід до вивчення економіко-географічних об'єктів та процесів. Провідна роль проблемного викладання. Використання лекційно-семінарської форми організації навчання. Інтерактивні форми навчання. Ділові ігри. Написання рефератів як форма індивідуальних завдань учнів. Особливості організації проектної діяльності. Місце тестового контролю у системі контролю та корекції навчальної діяльності та навчальних досягнень учнів.

31.4. Навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення курсу

Навчальний комплекс з курсу. Довідкова та наукова література, карти та картосхеми. Соціально-економічні карти регіонів та країн. Шкільні атласи з курсу. Інструкції до самостійного виконання учнями завдань різного рівня складності, алгоритми їхнього виконання. Завдання для творчих практичних робіт. Типові плани характеристик країн, структурно-логічних схеми та таблиці. Тести для контролю навчальних досягнень учнів. Аудіовізуальні навчальні матеріали. Комп'ютерні презентації окремих країн та регіонів. Електронні атласи та навчальні посібники. Методична література з курсу.

II. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти (витяг) // Географія. – 2004. – № 3 (7). – [Внесок 1]
2. Кобернік С.Г. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах : навч. посіб. / С.Г. Кобернік., Р.Р. Коваленко., О.Я. Скуратович.; за ред. С.Г. Коберніка. – К. : Навч. книга, 2005.
3. Методика обучения географии в общеобразовательных учреждениях: учебное пособие для студентов вузов / [Душина И.В., Пятунин В.Б., Летьгин А.А. и др.] ; под ред. И.В. Душиной. – М. : Дрофа, 2007.
4. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія, 6 – 10 класи / [П.Г. Шищенко (керівник автор. колективу), В.М. Бойко та ін.]. – К. : ВТФ «Перун», 2006.
5. Топузов О.М. Проблемне навчання географії в школі: теорія і практика : монографія / Олег Михайлович Топузов. – К. : Фенікс, 2007.
6. Чернов Б.О. Методи навчання географії в школі : посіб. для вчителів / Б.О. Чернов, В.П. Корнєєв; за ред. А.М. Алексюка та А.Й. Сиротенка. – К. : Рад. шк., 1986.
7. Шипович Є.Й. Методика викладання географії / Є.Й. Шипович. - К. : Вища школа, 1981.

Додаткова література

1. Бабешко О.О. Методика навчання географії : посібник [для вчителів і студентів-географів педуніверситетів] / О.О. Бабешко – Умань : АЛМІ, 2005. – 263 с.
2. Байназарова О.О. Загальна географія. 6 клас: Посібник для вчителя / О.О. Байназарова, А.М. Байназаров, І.В. Гринь, А.А. Гринь. – Х.: Веста: Вид-во «Ранок», 2006. – 240 с. – (На допомогу вчителю).
3. Барабоха П.Л. Программа системного применения проблемно-символических сигналов (ПСС) в преподавании географии: учеб.-метод. пособ. / Барабоха П.Л. – К. : Реформа, 1998. – 27 с.
4. Баранский Н.Н. Методика преподавания экономической географии / Н.Н. Баранский ; изд. подгот. Л.М. Панчешниковой. – [2-е изд. перераб.] – М. : Просвещение, 1990. – 303 с.

5. Барышева Ю.Г. Использование средств обучения в преподавании географии / [Ю.Г. Барышева, М.Б. Вестицкий, Т.В. Григорьев и др.] ; под. ред. Ю.Г. Барышевой. – М. : Просвещение, 1989. – 159 с.
6. Барышева Ю.Г. Кабинет географии / [Ю.Г. Барышева, Т.П. Беляева, М.Б. Вестицкий, В.П. Голов, Ю.Г. Широких]; под ред. Ю.Г.Барышевой. - М.: Просвещение, 1983. – 176 с. – (Б-ка учителя географии).
7. Булава Л.М. Економічна та соціальна географія України : навчальний посібник для учнів 9 класу / Л.М. Булава, М.П. Нагорнюк – Полтава : ПОІПОПП, 2000. – 104 с.
8. Винокур М.С. Листы опорных сигналов и структурно-логические схемы на уроках географии: пособие для учителя / М.С. Винокур, О.Я. Скуратович. – К. : Рад. школа, 1990. – 48 с.
9. Громов П.А. Рисунок в обучении физической географии: (Из опыта работы). – 2-е изд. испр. и доп. / П.А. Громов. – М.: Просвещение, 1979. – 128 с.
10. Довгань Г.Д. Економічна і соціальна географія світу. 10 клас: Наочний довідник / Г.Д. Довгань. – К.; Х.: Веста, 2005. – 144 с.
11. Замковий В.П. Майстерність учителя географії / В.П. Замковий. - К.: Рад. шк., 1972. – 160 с.
12. Заславський І.І. Карта на уроках географії / І.І.Заславський. – К.: Знання, 1986. – 127 с.
13. Коберник С.Г. 8 - 9 класи: Дидактичний комплекс до вивчення шкільного курсу / С.Г. Коберник, Р.Р. Коваленко. – К.: Стафед-2; Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2003. – 216 с.
14. Картель Л.М. Використання малюнка в навчанні географії: посіб. для вчителя / Л.М. Картель. – К. : Рад. шк., 1990. – 96 с.
15. Контрольные задания и упражнения по географии: Пособие для учителей / Под. ред. Л.М. Панчешниковой. – М.: Просвещение, 1982. – 191 с. – (Б-ка учителя географии).
16. Коринская В.А. География материков и океанов. 7 кл.: Метод. пособие / В.А. Коринская, И.В. Душина, В.А. Щенев. - М.: Дрофа, 2000. - 128 с.
17. Корнеев В.П. Технології в навчанні географії / В.П. Корнеев. – Х. : Основа, 2004. – 112 с.
18. Костенко Л.В. Географія України. 8-9 класи: Наочний посібник. – К.; Х.: Веста, 2007. – 152 с.
19. Круглик Л.І. Вивчення проблем соціальної географії в школі : навчально-методичний посібник / Л.І. Круглик, Л.Б. Паламарчук. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2001. – 140 с.
20. Крылова О.В. Уроки географии в 6 классе: Кн. Для учителя / О.В. Крылова. – М.: Просвещение, 2002. – 160 с.
21. Крылова О.В. Уроки географии: 7 кл.: Из опыта работы. / О.В. Крылова. – М.: Просвещение, 1990. – 240 с.
22. Лисенкова Г.Я. Лекции и семинары по географии в 10 классе / Г.Я. Лисенкова. – М. : Просвещение, 1992. – 143 с. – (Б-ка учителя географии).
23. Максаковский В.П. Географическая культура : учеб. пособ. [для студентов вузов] / В.П. Максаковский. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. – 416 с.
24. Максаковский В.П. Преподавание географии в зарубежной школе / В.П. Максаковский. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 368 с.
25. Методика обучения географии в средней школе: пособие для учителя / [Н.В. Андреев, И.И. Барина, Ю.И. Валишин и др.]; под ред. И.С. Матрусова. – М.: Просвещение, 1985. – 256 с. – (Библиотека учителя географии).
26. Методика обучения географии в средней школе / [А.Е. Бибик, Т.П. Герасимова, А.В. Даринский, И.С. Матрусов, Б.П. Орлова, А.И. Соловьева]; под ред. А.Е.Бибик и др., изд. 2-е. - М.: Просвещение, 1975. – 384 с.
27. Никонова М.А. Методика преподавания региональной географии в школе: Учебное пособие для учителей географии и студентов географ. спец. высш. пед. учеб. заведений / М.А. Никонова, О.А. Бахчиев, И.В. Душина и др.; Под ред. М.А. Никоновой. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Издательство Астрель», 2003. – 188 с.
28. Новые взгляды на географическое образование : пособие ЮНЕСКО / [Норманн Дж. Грейвз, Филипп Пинчмелл, Майкл Нейш и др.] ; пер. с англ. ; под ред. В.П. Максаковского, Л.М. Панчешниковой. – М. : Прогресс, 1986. – 463 с.
29. Обух Г.Г. Методика обучения географии : учеб. пособие / Обух Г.Г. – Минск : Университетское, 2001. – 184 с.
30. Пальчевський С.С. Сугестопедагогіка: новітні технології : навч. посіб. / Пальчевський С.С. – К. : Кондор, 2005. – 351 с.
31. Панчешникова Л.М. Методика обучения географии в средней школе / Л.М.Панчешникова. - М.: Просвещение, 1983. – 320 с.
32. Пестушко В.Ю. Географія материків і океанів. 7 клас : Методичний посібник для вчителя / В.Ю. Пестушко, Г.Є. Уварова. – Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2004. – 224 с.
33. Петрова Н.Н. Методика преподавания географии в дифференцированной школе / Н.Н. Петрова – М. : Блик и Ко, 2000. – 335 с.
34. Понурова Г.А. Проблемный подход в обучении географии в средней школе / Г.А. Понурова. – М. : Просвещение, 1991. – 192 с. – (Б-ка учителя географии)

35. Современный урок географии. Часть 1 : методические разработки уроков / [составитель И.И. Баринаова]. – М. : Школьная Пресса, 2002. – 128 с. («География в школе». Библиотека журнала. Вып. 7).
36. Солонько А.В. Современный урок географии. Ч. 4. Методические разработки уроков географии в 9 классе: Деловые игры / А.В. Солонько ; под. ред. И.И. Бариновой. – М. : Школьная Пресса, 2002. – 96 с. – (Библиотека журнала «География в школе». Вып. 7).
37. Стадник О.Г. Загальна географія. 6 клас : методичний посібник для вчителя / О.Г. Стадник. – Х. : «Основа», 2006. – 208 с.
38. Стадник О.Г. Проблемні та творчі завдання до курсу економічної географії / О.Г. Стадник. – Х. : Основа, 2005. – 112 с. (Бібліотека журналу «Географія», Вип. 7 (19)).
39. Топузов О.М. Методика викладання економічної та соціальної географії світу: 10 кл. / О.М. Топузов, Л.В. Тименко. – К. : А.С.К., 2005. – 128 с.
40. Финаров Д.П. Методика обучения географии в школе : учеб. пособие для студентов вузов / Д.П. Финаров. – М. : АСТ: Астрель, ХРАНИТЕЛЬ, 2007. – 382 с. – (Высшая школа)
41. Шатных А.В. Современный урок географии. Ч. 3. Методические разработки уроков географии в 10 классе / А.В Шатных. – М. : Школьная Пресса, 2002. – 128 с. – (Библиотека журнала «География в школе». Вып. 6).
42. Шляхи підвищення ефективності уроку географії : посібник для вчителя ; [упоряд. О.Я. Скуратович]. – К. : Рад.шк., 1991. – 93 с.
43. Підручники з географії для 5-10 класів.

III. ТЕЗИ ОКРЕМИХ ЛЕКЦІЙ.

Лекція №1

Тема: Методика вивчення географії як педагогічна наука.

План.

1. Визначення предмета.
2. Завдання методики викладання географії.
3. Принципи організації навчання.
4. Зв'язок методики з іншими науками.

Методика вивчення географії – одна з педагогічних наук. Головним предметом її вивчення курсу географії з елементами інших наук (картографія, геологія, історія, біологія, економіка та ін).

Процес вивчення географії має особливості так як загальні закономірності дидактики складають наукову основу організації навчально – виховного процесу, враховуючі саме специфічні положення вивчення даного курсу, відображаючи предмет, проблеми, зміст та методи досліджень в усьому циклі природничо-географічних дисциплін.

Так, наприклад, до найважливіших задач методики викладання географії належить відбір знань природничо-наукових основах раціонального природокористування та охорони довколишнього середовища та розробка методичних прийомів системного вивчення їх змісту та практичної реалізації у конкретних природних умовах.

Важливе місце у вдосконаленні методики вивчення географії займає також розробка теоретичних та методологічних питань, пов'язаних з установами місця методики в системі педагогічних наук та її подальшого розвитку, зв'язку процесу навчання та наукового пізнання. Вдосконалюється також науково – термінологічна база методики викладання географії, вдосконалюються програми реалізації системного зв'язку теорії з методичною практикою.

Високі вимоги суспільства до якості організації процесу навчання потребують від методичної науки більш активної та ґрунтовної роботи з шкільної практики підготовки вчителів географії, зокрема, у галузі новітніх розвиваючих технологій навчання, системного застосування комп'ютерних засобів системного контролю географічних знань та умінь.

Особлива увага приділяється вдосконаленню практичного зв'язку між цілями (навіщо вивчати географію?) змістом (що вивчати?) методами (як вчити?) та засобами навчання (за допомогою чого?).

Тісний зв'язок методики викладання географії з дидактикою зумовлений і тією обставиною, що організація системного вивчення основ шкільного курсу географії будується на реалізації дидактичних принципів навчання, у першу чергу: науковості, доступності, системності, наочності та проблемності. Саме реалізація цих головних принципів дозволяє максимально ефективно організувати процес вивчення основ географії з урахуванням реального рівня логічного розвитку учнів та їх вікових особливостей, що, у свою чергу, потребує застосування основних знань вікової психології.

Глибокий зв'язок методики навчання географії з психологією обумовлений тим, що

знайти найбільш ефективні засоби та методи навчання і виховання. Методичні дослідження все більш широко спираються на дані психології. Таким чином, втілюється на практиці ідея К. Д. Ушинського о перетворенні психології на наріжний камінь педагогіки.

На сучасному етапі розвитку методики викладання географії велика увага також приділяється її практичному зв'язку з логікою, наукою, що вивчає закономірності розумової діяльності із застосуванням комплексу операційно – логічних дій з самостійного аналізу будь – якого географічного об'єкту або явища.

Треба звернути увагу, на те, що під організації вивчення географічного матеріалу найбільше значення набуває системне відпрацювання самостійного застосування таких операційно – логічних дій: порівняння, встановлення причинно – наслідкових зв'язків, впливу, визначення головного та вміння аргументувати, відстаючи свою точку зору. Саме це буде підґрунтя для формувань географічних понять, розуміння закономірностей та розвитку особистості учня у цілому.

Лекція № 2.

Тема: Мета, структура та зміст географічної науки.

План.

1. Мета географічної науки.
2. Структура географії.
3. Зміст географічної науки.

Загальною метою шкільної географічної освіти є формування у школярів географічної картини світу. Базуючись на основі географічної науки, мета реалізується через розв'язання наступних завдань:

- формування в учнів цілісного географічного образу Землі через розкриття регіональних та планетарних закономірностей і процесів;
- розкриття ролі географії у вирішенні економічних, екологічних і соціальних проблем суспільства;
- розвиток у школярів геопросторового мислення та вміння логічно викладати свої думки, що співвідносяться з реально пізнавальними географічними об'єктами;
- обґрунтування доцільності наукового підходу до природокористування, єдності навколишнього середовища, людини та її діяльності в територіальному аспекті;
- формування картографічної грамотності й культури;
- виховання національно свідомого громадянина, патріота, дбайливого господаря, грамотної, освіченої людини, гуманіста і природолюбця;
- вироблення в учнів умінь практично застосувати здобуті географічні знання, користуватися джерелами географічної інформації, самостійно шукати, аналізувати і передавати її;
- розвиток здатності до співробітництва при виконанні практичних робіт та екскурсій;
- заохочення до самореалізації своїх здібностей, інтересів та життєвих планів засобами географії.

Структура та зміст шкільної географії базуються на принципах неперервності й наступності шкільної географічної освіти, її інтеграції на основі внутрішньо предметних зв'язків, гуманізації, диференціації навчального матеріалу в залежності від вікових можливостей учнів, практичної спрямованості.

“Загальна географія” (6 – й клас) здійснює перехід від курсу “Природознавство” до

систематичних курсів географії і стає основою для їх подальшого вивчення. Його основними завданнями є знайомство з географією як наукою, з процесами, що відбуваються в оболонках земної кулі як складових географічної оболонки, формування знань про існуючі в природі взаємозв'язки й закономірності та особистісно значущих вмінь щодо роботи з планом, картою, визначення місцеположення географічних об'єктів.

У курсі “Географія материків і океанів (7 клас) основну увагу зосереджено на вивченні фізико – географічних умов материків і океанів як цілісних природних систем. Одночасно розширюються знання про географічну оболонку та її компоненти. Вивчення “Географії материків” є важливим етапом у формуванні регіональних уявлень про сучасний стан природи Землі як середовища життя людини та неоднорідність природи материків та океанів.

Вивчення географії України здійснюється у 8 та 9 класах і спрямоване на формування цілісної науково – географічної картини своєї держави. У 8 класі вивчається курс “Фізична географія України”. Курс 8-го класу є завершальним для шкільної природничо-географічної освіти, тому значна увага приділяється, крім вивчення нових понять і закономірностей, поглибленню й узагальненню теоретичних знань з фізичної географії.

У 9 класі вивчається курс “ економічна і соціальна географія України”, в якому вивчаються питання населення і трудових ресурсів держави, розвитку та особливостей розміщення продуктивних сил. Значна увага приділяється питанням історико – географічного формування території. Цей курс є також початковим станом економічної освіти учнів, програма містить питання про економічну систему України, типи підприємств за формами власності, аналізується загальний потенціал держави.

Курс “ Соціально-економічна географія світу” (10 клас) завершує базову географічну освіту школярів. У курсі поєднується загальна економічна географія з економіко – географічним країнознавством.

Основна мета курсу – завершити формування понять про географічну картину світу, які базуються на теорії взаємодії суспільства і природи, відтворення і розміщення населення, світового господарства та географічного поділу праці, на розкритті глобальних та регіональних явищ та процесів.

Курс “Соціально-економічна географія світу” має сформувати в учнів цілісне уявлення про навколишній світ, показати зв'язок природи, населення, господарства Землі, навчити просторово мислити, сприяє вихованню поваги до історії і культури інших країн і народів.

Велика увага у вивченні курсу приділяється стимулюванню самостійної пізнавальної діяльності учнів, вмінню аналізувати сучасні події у світі, розвивати проектну діяльність.

Такий підхід сприяє актуалізації навчально – пізнавальної, комунікативної інформаційної компетенції і збільшенню загальнокультурного надбання учнів.

Лекція № 3

Тема: Методи навчання географії.

План.

1. Визначення – метод навчання.
2. Класифікація методів навчання.

Термін “метод” – від грецького “methodos”, що означає шлях, засіб руху до мети.

Зараз не існує єдиної точки зору на визначення цього важливого у структурі методики викладання географії терміну.

Так, Бабанський Ю. К. формулює слідує визначення “методом навчання є засіб упорядкованості взаємопов’язаної діяльності викладача та учнів, скерованої на вирішення задач освіти”.

Ільїна Т. А. розуміє під методом навчання “засіб організації пізнавальної діяльності учнів”.

Виходячи з цього, склались різні класифікації методів навчання.

Найбільш об’єктивна по своїй суті (головний критерій – ступінь самостійної розумово – аналізуючої діяльності учня) класифікація методів Лернера І. Я. Та Скаткіна М. М.

Вона відрізняється від інших існуючих класифікацій тим, що відображає сутність (ступінь розуміння) навчання, а не зовнішні структурні ознаки або джерела інформації.

Автори виділяють 5 методів, послідовність застосування у самостійній діяльності розумових зусиль яких поступово збільшується.

Загальна класифікація виглядає таким чином:

1. Пояснювально – ілюстративний метод. Учні отримують інформацію (з різних джерел) в “готовому вигляді). Інакше кажучи: працюють у рамках репродукції.
2. Репродуктивний метод. Його методичною суттю є використання отриманої інформації по зразку, аналогії, інструкції, в знайомих, стандартних ситуаціях.
3. Метод проблемного викладання. Вчитель формулює проблему і поступово демонструє логіку її вирішення. Таким чином, реалізує свого роду алгоритм операційно – логічних дій з аналізу суті та шляхів вирішення проблеми.
4. Частково – пошуковий метод. Його суттю є активно – пошукова робота вирішення пізнавальних завдань учнями під керівництвом вчителя. Найбільш поширена форма організації пошуку – евристична бесіда.
5. Дослідницький метод. Після аналізу об’єкту дослідження учні самостійно будують план пошуку, використання джерел та структуру доказової бази.

Усі ці методи логічно пов’язані між собою, працюють на досягнення головної мети: розвиток інтелектуальних здібностей.

Найбільш до цього часу поширена класифікація методів побудована **на базі джерел отримання інформації.**

Вона виглядає таким чином.

Словесні методи: переказ, бесіда, інструктаж.

Практичні методи: вправа, тренування, рольова гра.

Наочні методи: ілюстрація, показ, демонстрація.

Систематизуючи всі існуючі класифікації, Бабанський Ю. К. поділив їх на 3 великі групи:

А) Методи організації навчально – пізнавальної діяльності;

Б) Методи стимуляції та мотивації;

В) Методи контролю та самоконтролю.

Виходячи з того, що методи – це засоби організації навчальної діяльності, поділяють на такі групи:

А) Методи набуття нових знань;

Б) Методи формувань умінь та навичок;

В) Методи перевірки та оцінки знань.

Харламов В. Ф. – поділяє методи навчання на 5 груп:

1. Методи усного викладання.
2. Методи закріплення матеріалу.
3. Методи застосування знань на практиці.
4. Методи самостійної роботи.
5. Методи перевірки та оцінки знань.

Таким чином, незалежно від класифікації метод треба розглядати як упорядкований засіб взаємопов'язаної діяльності вчителя та учнів з досягнення учбово – виховних цілей, як засіб організації учбово – пізнавальної діяльності учнів.

Лекція № 4

Тема: Принципи навчання географії.

План.

1. Психологічні основи навчання географії.
2. Дидактична теорія процесу навчання.

Процес навчання географії з теоретичної точки зору базується на слідує, тісно пов'язаних з психологічними особливостями набуття учнями нових географічних знань та навичок, принципами.

Принцип єдності свідомості та діяльності, який був сформульований А. Н. Леонтьєвим та С. Л. Рубінштейном. Її суттю є положення, що психіка формується під час діяльності у даному контексті – учбовій. Важливо і те, що розумовий розвиток неможливий без самостійного аналізу географічного об'єкту, що вивчається. В методиці географії це положення реалізовано в шкільних підручниках (наявність завдань, запитань).

Другий принцип, який займає важливе місце в практиці методики викладання географії – це принцип співвідношення між навчанням та розвитком.

Л. С. Виготський неодноразово підкреслював, що на кожному стані навчання повинна бути забезпечена “зона найближчого розвитку”, інакше кажучи, постійне зростання проблемних завдань.

Третій принцип – це реалізація концепції поетапного формування розумових дій (П. Я. Гальперин та М. Ф. Разін). Її основою є по чергове відпрацювання основи операційно – логічних дій, починаючи з порівняння з підключенням більш складних понять, що аналізуються.

З дидактичної точки зору у методиці викладання географії необхідно застосування слідуєчи принципів.

1. Принцип науковості навчання. Суть його полягає в тому, що на уроках географії учні вивчають географічний матеріал, який має об’єктивний характер (фактично встановлено. Крім того, відбирається найсуттєвіший зміст, встановлюється причинно – наслідкові зв’язки, чітка визначеність понять, ознайомлення з сучасними науковими теоріями.
2. Принцип системності передбачає вивчення шкільного курсу географії у логічному зв’язку та послідовності. Цей принцип, в найпершу чергу, реалізовано у структурі шкільної програми з географії.
3. Принцип доступності навчання реалізується у слідує чого. Текст підручника повинен бути зрозумілий учням, не переобтяжений зайвою термінологією, завдання сформульовані чітко, графіка відображати суть географічного об’єкту або явища.
4. Принцип наочності ґрунтується на системній демонстрації конкретних об’єктів. Процесів, моделей або їх географічних образів. Наочність може бути: джерелом нових знань, способом контролю знань, або інструментом.
5. Принцип проблемності. Його суть – в побудові системи проблемних ситуацій які ускладнюються і потребують самостійних розумових зусиль учнів. Реалізація цього принципу в методиці викладання географії базується на застосуванні спочатку окремих операцій – логічних дій.

Саме ці основні дидактичні вимоги забезпечують практичну основу досягнення цілей в шкільному курсі географії.

Лекція № 5

Тема: Засоби навчання географії.

План.

1. Поняття – засоби навчання.
2. Класифікація засобів навчання.
3. Методика системного застосування.
4. Особливості використання географічних карт.

У структурі учбово – виховного процесу вивчення шкільного курсу географії засоби навчання розглядаються як дидактичний комплекс, який системно використовується у ході формування основних географічних понять. Загальна система засобів навчання має гнучкий характер застосування, постійно змінюючи співвідношення діючих компонентів.

В основу сучасної класифікації засобів навчання географії покладено їх розподіл за

способом зображення і відображення географічних об'єктів та явищ.

Перша група класифікації засобів навчання представлена натуральними об'єктами до яких відносяться: об'єкти природи та предмети господарської діяльності (колекції гірських порід та мінералів, зразки промислової продукції, гербарії, тощо: природні і господарські об'єкти у навколишньому середовищі, які розглядаються під час екскурсії (форми рельєфу, ґрунти, рослинність, річки, озера, ставки, промислові підприємства тощо).

Друга група – це моделі натуральних об'єктів і явищ. До них належать: об'ємні моделі (глобус), форми поверхні: розташування і принципи дії артезіанського басейну. Площинні ілюстративні посібники (картини, малюнки, слайди, діафільми, кінофільми, тощо).

Третя група – це описи і зображення географічних об'єктів і явищ за допомогою символів. До них належать – вербальні посібники, підручники, довідники, робочі зошити, щоденники, текстові таблиці. Картографічні посібники (географічні карти, атласи, контурні карти, картосхеми). Схематичні посібники (опорні схеми, листи опорних сигналів, проблемно – символічні сигнали). Графічні та статистичні посібники (графіки, діаграми).

Четверта група – засобів навчання географії представлена прикладами для відтворення аналізу процесів та явищ природи і суспільства. До них належать: вимірювальні прилади – метеорологічні, астрономічні, математичні; технічні засоби навчання: телевізор, відеомагнітофон, комп'ютер, епідоскоп, діапроектор, магнітофон.

Натуральні об'єкти сприяють формуванню уявлень учнів про географічні об'єкти і явища, що вивчають.

Моделі натуральних об'єктів і явищ – це спеціально змодельовані засоби навчання, що дають уявлення про географічні об'єкти, явища та природні процеси.

Описи і зображення географічних об'єктів і явищ за допомогою символів. Навчально – наочні посібники цієї групи сприяють розвитку уяви, абстрактного мислення дітей. З їх допомогою вчитель географії розкриває суть і структуру об'єктів та явищ, особливості їх існування в просторі і часі.

Прилади для відтворення й аналізу процесів і явищ природи та суспільства – це прилади, які призначені для організації вимірювальних робіт на місцевості, в класі, а також для визначення та систематизації кількісних та якісних показників природних процесів та явищ. Вони формують загальну групу сучасних технічних засобів навчання географії.

Методична робота з підручником географії базується на наступних положеннях:

1. Ознайомлення з структурою підручника.
2. Аналіз застосування учбових прийомів використання його компонентів.
3. Формування системи вмінь та навичок його повсякденного використання на всіх трьох рівнях самостійної пізнавальної діяльності учнів виконання домашніх завдань.

Робота з географічними картами.

Карта об'єднує, узагальнює знання з фізичної, соціальної та економічної географії. Методика її системного застосування на уроках географії базується на організації роботи учнів на трьох рівнях.

Перший рівень – це відпрацювання вміння читати фізичну карту в початковій школі.

Другий рівень базується на роботі з вміння за допомогою набутих нових географічних знань, проаналізувати властивості географічних об'єктів, які відображенні на карті, встановити картографічні орієнтири їх просторового співвідношення.

Третій рівень побудований на відпрацюванні вміння працювати з різноматематичними, використовувати допоміжні дані (графіки, діаграми, схеми).

Загальний результат методичної роботи з використання географічних карт відтворюється у практичному плані під час комплексного аналізу географічного об'єкту або усїєї території, що вивчається.

Методика роботи з об'ємними засобами ґрунтується на порівняльному аналізі застосування глобусу, макету, картини, що потребує системної організації їх практичного використання на різних станах формування географічних знань та умінь.

Лекція №6.

Тема: Урок географії.

План.

1. Урок як основна форма навчання.
2. Структурні компоненти уроку.
3. Типи уроків з географії.
4. Підготовка до його проведення.

Головна форма організації навчально – виховного процесу з вивчення географії є урок.

Виходячи з дидактичних принципів організації навчання, існують певні вимоги до уроку.

1. Чітка спрямованість щодо вивчення мети уроку, що має триєдиний характер (пізнавальний, розвиваючий, виховний).
2. Конкретика завдань, які визначені обсягом знань, умінь, та навичок учнів, а також розвиток їхнього наукового світогляду.
3. Доступність навчального матеріалу, викладання його змісту з урахуванням віку учнів.
4. Генералізація навчального матеріалу, виділення головного у змісті та його зв'язок з попередніми знаннями.
5. Науковість змісту уроку, який повинен відповідати сучасному рівню географічних знань.
6. На кожному уроці потрібна організація самостійної діяльності, вчитель повинен навчати учнів методам та прийомам роботи різними джерелами знань.

7. Необхідно поєднувати фронтальну, групову та індивідуальну роботу учнів. Повна зайнятість учнів класу – для цього необхідно урізноманітнити форми та методичні прийоми проходження всіх етапів уроку.

8. Більший обсяг матеріалу учні повинні засвоїти на уроці, вчитель організує основну роботу класу довкола вивчення головних тематичних понять.

9. Усі етапи уроку повинні носити взаємопов'язаний характер, потрібна методична розробка реалізації логіки встановлення їх зв'язку.

Важливу функцію у реалізації цілей уроку відіграє його структурна основа.

До структурних компонентів уроку географії відносять організаційний момент, мотиваційний блок, актуалізацію опорних знань, вивчення нового матеріалу, узагальнення та систематизацію знань, підведення підсумків уроку, пояснення домашнього завдання.

Організаційний момент – початковий компонент уроку. Вчитель концентрує увагу класу на собі, досягає необхідного рівня трудової дисципліни та перевіряє готовність класу до уроку.

Мотивація класу базується на появі у учнів свідомої зацікавленості у тому, що вивчається на уроці, його практичній значущості.

Актуалізація опорних знань. Крім того, що перевіряє якість географічних знань, що були вивчені до уроку, створює також основу до переходу к вивченню нового тематичного матеріалу.

Вивчення нового матеріалу базується на поетапному формуванні опорно – тематичних понять з використанням між предметних зв'язків та системним застосуванням елементів повторення.

Підведення підсумків уроку – обов'язків компонент уроку. На ньому вчитель акцентує увагу на головних положеннях теми, їх взаємодії, необхідному колі знань, за допомогою яких можливо відповісти на контрольні запитання теми.

Домашнє завдання вчитель конкретизує, розкриває суть його виконання, наводить приклади роботи з картографічним матеріалом.

Типи уроків географії створюють класифікацію, пов'язану логікою вивчення шкільного курсу географії.

Вступні уроки – проводяться на початку навчального року з метою створення мотивації, підвищення рівня зацікавленості учнів до курсу географії, який буде вивчатися впродовж учбового року.

Комбіновані уроки – найбільш поширений тип, виконує кілька цілей – перевірка, вивчення нового матеріалу, закріплення, продовження формування географічних понять.

Уроки вивчення нового матеріалу мають за головну мету вивчення значного обсягу матеріалу що потребує застосування різних джерел знань.

Уроки розширення та поглиблення знань використовують нестандартні форми організації і рольові ігри, конференції, диспути, мета яких – підвищити рівень географічної ерудиції, максимально розкрити інтелектуальний потенціал учнів.

Уроки застосування набутих знань на практиці реалізуються у проведенні самостійних та практичних робіт з метою формування практичних навичок застосування географічних знань.

Уроки корекції та контролю мають тісно пов'язаний характер, тому що потрібно спочатку виявити помилки, а потім їх позбутися. Під їх завдання складаються блоки самоконтролю (у вигляді вікторин, ребусів, кросвордів).

Готуючись до проведення будь – якого типу уроку з географії вчитель повинен реалізувати такі етапи:

1. Ознайомитись з раціональною схемою побудови план – конспекту уроку.
2. Записати п'ять головних компонентів навчання.
3. Сформулювати три мети уроку.
4. Відібрати зміст навчального матеріалу на базі основних положень теми.
5. Відібрати необхідні терміни.
6. Проаналізувати карту (атлас).
7. Систематизувати засоби навчання.
8. Визначити допоміжний матеріал та форму його реалізації на конкретному етапі уроку.
9. Розробити план – конспект (з урахуванням роботи учнів на трьох рівнях навчання.
10. Проаналізувати структуру домашнього завдання з урахуванням реальних можливостей класу.

Лекція № 7.

Тема: Методика вивчення курсу “Загальна географія” – 6 клас.

План.

1. Мета і завдання курсу.
2. Основний зміст.
3. Методика навчання.

Роль курсу в системі шкільної географії.

Мета: навчальна – сформувати поняття про компоненти географічної оболонки землі, їх взаємодію і закономірності планетарного масштабу.

Развиваюча – сформувати систему базових елементів про географічну оболонку Землі.

Виховна – формування потреби в дослідженні, пізнанні природи.

Завдання.

1. Ознайомлення з географією як наукою
2. Формування знань про взаємовідносини оболонок Землі.
3. Вдосконалювання вмінь роботи з картою.
4. Визначення положення географічних об'єктів.

Лекція №8

Тема: Методика вивчення курсу “Географія материків і океанів” – 70 годин.

План.

1. Мета і завдання курсу.
2. Структура курсу.
3. Методичні особливості курсу.
4. Проблеми курсу.

Курс “ Географія материків та океанів переслідує слідуючи цілі:

- навчальна – сформувати у учнів 7 класу поняття про природний комплекс планети Земля, причинах природного різноманіття, населенні Землі та його впливу на природне середовище;
- розвиваюча – на базі логічного розвитку діалектичного мислення школярів, навчитися бачити причинно – наслідкові зв'язки на глобальному рівні;
- виховна- формувати у учнів вміння об'єктивно оцінювати події в природній та суспільній сферах, здатність відчувати повагу до інших народів, їх культурних особливостей та надбань.

Основні завдання курсу:

1. На базі системного використання картографічного матеріалу навчити учнів просторової орієнтації.
2. Організувати впродовж вивчення усього курсу відпрацювання основної номенклатури (з використанням тестових форм контролю географічних знань та умінь).
3. Забезпечити активну участь учнів класу у проведенні позакласної роботи з географії.
4. Розширити уяву учнів про прояви природних закономірностей за допомогою сучасного допоміжного матеріалу.

Структура курсу виглядає таким чином.

Вступ – 5 год. (Предмет, методи, карти).

Ключові слова: Закономірність.

Розділ 1 – 8 годин. Океани.

Характеристики Тихого, Атлантичного, Індійського та Північного Льодовитого океанів.

Використання практичних робіт на контурних картах – номенклатура, порівняльна характеристика.

Розділ 2. Материки – 50 годин.

Застосування типового плану вивчення материків.

Практичні роботи – нанесення на контурних картах – номенклатури, відмінностей кліматичних областей помірного поясу та комплексна характеристика значних орографічних та гідрографічних об'єктів.

Розділ 3. Земля – наш спільний дім – 4 години.

Ключові слова змісту – ресурси, вплив, екологія.

Практична робота: встановлення джерел забруднення територій.

Методичні особливості вивчення.

1. Методична необхідність встановлення поточного контролю з охопленням учнів усього класу (географічний диктант, тестування, виконання практичних робіт, контрольні роботи, фронтальна перевірка номенклатури).
2. Необхідність системного застосування сучасного допоміжного матеріалу у формах: повідомлення, доповідь, демонстрація).
3. Методична підготовка та розподіл ігрових форм на уроках географії, залучення до організації їх застосування учнів класу.
4. Необхідність застосування порівняльного аналізу материків та океанів з установленням причин їх відмінностей.
5. Самостійне використання учнями текстових планів комплексних характеристик великих географічних об'єктів вивчення.

Основні проблеми курсу.

1. Великий обсяг інформаційного матеріалу потребує постійно вчити учнів визначати головне. Більшість учнів класу неспроможні чітко це зробити.
2. Учні при порівнянні плутають основні та другорядні риси відмінностей. Щоб цього навчити, потрібно порівняння застосовувати крок за кроком, поступово.
3. Аналіз причин йде з ускладненням, що потребує від вчителя реалізації методу проблемного викладу.
4. Потрібен постійний контроль за джерелами надходження допоміжної географічної інформації (частина з неї не має об'єктивний характер).

Краще всього вчителю порекомендувати перелік вербальних джерел, що заслуговують на увагу.

Лекція 9.

Тема: Методика викладання шкільного курсу “Фізична географія України” – 52 години.

План.

1. Мета і завдання курсу.
2. Структура та зміст курсу.
3. Методика викладання.
4. Реалізація краєзнавчого принципу.

Даний курс переслідує такі цілі:

- навчальна – сформувати у учнів цілісну картину природи своєї держави, встановити географічні закономірності природних змін;

- розвиваюча – продовжити розвиток логічного мислення учнів, встановлюючи діалектичний зв'язок між природними умовами та суспільством на території України;
- виховна – сформуванню позитивно – свідоме ставлення до природи, охорони природних ресурсів свого краю.

Досягнення даних цілей передбачає вирішення ряду задач:

1. Сформуванню у учнів чітку просторово – картографічну орієнтацію по відношенню до адміністративно – територіального поділу України, як передумови до вивчення господарської діяльності людини.
2. Узагальнити опорно – теоретичні знання з фізичної географії, використовуючи матеріал 6 – 7 класів.
3. Реалізувати тісний зв'язок між природою і суспільством, аналізуючи антропогенний вплив у межах своєї країни.
4. Організувати краєзнавчу роботу з вивчення природних особливостей свого краю та історії його заселення.

Структура шкільного курсу “Фізична географія України виглядає наступним чином:

- вступ – 1 година (ключові слова: предмет, методи, територія, устрій).
- Розділ 1. Україна та її географічні дослідження – 10 годин (положення, джерела, дослідження, відомості).
- Розділ 2. – 21 година. Загальна характеристика природних умов і природних ресурсів України. (тектонічна карта, геологічна будова, рельєф, ресурси, клімат, внутрішні води, ґрунти, земельні ресурси, рослинний покрив, тваринний світ).
- Розділ 3. – 11 годин. Ландшафти і фізико – географічне районування (ПТК, ландшафти, районування, значення, природні зони, Карпати, Крим, моря).
- Розділ 4. – 6 годин. Використання природних умов і природних ресурсів та їх охорона (геоекологічна ситуація, охорона ресурсів, заповідний фонд, моніторинг, карта).
- Резерв – 3 години.

7 практичних робіт – головне спрямування: встановлення зв'язку та взаємовпливу між природою та суспільством у межах своєї країни.

З методичної точки зору необхідно звернути увагу на особливості організації системного вивчення курсу “Фізична географія України”.

Курс завершує вивчення фізичної у школі, тому необхідно розробити систему тематичних узагальнень, особливу увагу звертаючи на зв'язку: географічне положення-закономірності – природні умови у межах України.

Уваги потребує і системна робота з блоком тематичних карт України, в основу якої потрібно покласти застосування прийому порівняння (як з метою встановлення

відмінностей так і визначення причинно – наслідкових зв'язків).

Значну виховну роль відіграє організація тематичного вивчення свого краю (природа, суспільство, виробництво). Застосування опорно – графічних алгоритмів (екологічна таблиця, трикутник, аналіз проблеми) дозволить у значній мірі підвищити методичну ефективність занять, мотивацію учнів зокрема. Вивчення даного курсу передбачає також широку участь учнів у позакласній роботі з географії: проведенні вікторин, тематичних вечорів, круглих столів, конференцій. Ця робота сприятиме кращому засвоєнню знань на уроці, підвищувати рівень громадської ерудиції та розвитку особистості у цілому.

Головними проблемами, що виникають під час вивчення цього курсу є такі вади. Найбільше складнощів при вивченні тем “Геологія та клімат”. Не розуміючи механізму природної дії усього причинно – наслідкового ланцюгу, учні часто плутаються, втрачаючи орієнтири при відповідях, не розуміють значення опорно – тематичних термінів. Щоб уникнути цієї негативної ситуації, необхідно застосувати графічно – образний прийом аналізу причинно – наслідкових зв'язків, постійно змінюючи географічне положення та умови формування земної кори. Другий недолік, що впливає на методику викладання курсу, полягає у тому що учні недостатньо читають. Звідси походить і спроможність формувати та висловлювати свої думки, зниження рівня мотивації. Системна організація вивчення допоміжних сучасних джерел у значній мірі зменшити цей недолік, сприятиме більшій зацікавленості учнів 7 класів.

Лекція 10.

Тема: Методика вивчення шкільного курсу “Економічна і соціальна географія України” – 9 клас – 52 години.

План.

1. Цілі і задачі курсу.
2. Структура курсу.
3. Методика вивчення курсу.
4. Застосування графічних алгоритмів.

Головними цілями курсу є -

Курс “Економічна і соціальна географія України” – це завершальний, підсумковий навчальний курс. З другого боку, цей курс є початковим етапом економічної освіти учнів, їх орієнтації в умовах ринкової економіки.

Навчальна мета курсу: сформувати у учнів 9 класу поняття про господарський комплекс України, особливості його організації та географії, розміщення, сучасних суспільних проблемах країни.

Розвиваюча: розвинути у учнів вміння самостійного, комплексного аналізу території, проблем, що виникають, та шляхів їх подолання.

Виховна: виховувати культуру мислення, об'єктивного ставлення до процесів в усіх 3 сферах суспільства.

Головні завдання курсу:

1. Реалізація міжпредметного зв'язку географії та історії у вивченні формування

території України.

2. Проаналізувати причини, що призвели до сучасної демографічної ситуації України.
3. Розробити систему методичного застосування під час вивчення курсу опорно – графічних алгоритмів.
4. Реалізувати зв'язок між використанням фізичних географічних знань (8 клас) у вивченні основних положень економічної і соціальної географії України.
5. Закласти навчально – методичне підґрунтя до розвитку економічної освіти учнів на базі аналізу функціонування народно – господарського комплексу України.

Структура курсу складається з таких основних компонентів:

- вступ – 1 година (предмет, актуальність, система, зв'язок, вчені).
- Розділ 1 – 3 години. Україна на карті світу. (місце України), положення, транзит.
- Розділ 2 – 6 годин. Населення України (кількість, розміщення, густота, рух, міграція, проблеми, склад, культура, розселення, ресурси, зайнятість).
- Розділ № - 30 годин. Господарство (комплекс, структура, зміни, інфраструктура, територіальна структура, форми власності). Економічний потенціал, розвиток, дохід, показники, проблеми, промисловість, структура, географія, сільське господарство, галузі, географія, угіддя, спеціалізація, форми, проблеми, транспорт, соціальна сфера, світове господарство, торгівля, інтеграція, глобалізація.
- Розділ 4 – 7 годин. Територіальний поділ України. (Поділ, райони, план, характеристика, порівняння).
- Розділ 5 – 3 години. Географія своєї області. (Характеристика, спеціалізація, умови, історія, райони, господарство, карта, особливості, проблеми, перспективи).

Головним методичним підходом і вивченні курсу “Економічна і соціальна географія України” є постійна реалізація зв'язку між трьома основними сферами: природа, виробництво, соціальна сфера. Відпрацювання свого роду трикутника при вивченні будь – якого рівня територіальної організації розміщення продуктивних сил дозволяє учням зрозуміти взаємопов'язаність процесів, що відбуваються в цих сферах, прорахувати позитивні та негативні наслідки, які мають екологічний, економічний та соціальний характер.

Значна кількість картосхем, діаграм, графіків, ОІС та ЛОС, що застосовуються під час вивчення курсу, вимагає від вчителя розробки чітких алгоритмів їх системного застосування, що у свою чергу, потребує від учнів визначити головне, розуміти взаємозв'язки компонентів та аргументувати узагальнюючі висновки.

Схема роботи визначається послідовним аналізом графічної опори: Що означає? З чого складається? Визначити головне. Як пов'язано? Як змінюються? Чому? Результат (позитив – негатив).

Застосування графічних алгоритмів у цьому курсі має систематизований характер і складається з слідує розвиваючих компонентів. Алгоритми: “Клімат території, аналіз проблеми, екологічний стан, взаємодія сфер, формування географічного

поняття. Застосування цієї системи сприяє формуванню опорно – тематичних понять, розвитку логічного мислення та активізації розумової діяльності класу у цілому.

Лекція 11.

Тема: “ Методика вивчення соціально – економічної географії світу” – 10 клас, 52 години.

План.

1. Цілі і задачі курсу.
2. Структура та зміст курсу.
3. Методичні особливості вивчення.
4. Застосування проблемної символіки.

У даному курсі поєднується економічна географія з економіко – географічним краєзнавством.

Основними цілями курсу є: навчальна – завершити формування основних знань про географічну картину світу, взаємодію суспільства і природи; розвиваюча – сформувати навички самостійного аналізу суспільних та економічних явищ, шляхів розвитку світової економіки; виховна – розвинути гуманістичні почуття учнів, їх здатність поважати культуру інших народів.

Взагалі курс передбачає, крім цілісної уяви про світ, формування здатності розуміння тісного, на глобальному рівні, зв'язку усіх соціально – економічних процесів, що відбуваються в структурі світової економіки. Крім того, розвиток навчально – пізнавальної, інформаційної та ціннісно-сислової компетенції в значній мірі залежить від здатності учнів самостійно аналізувати сучасні економічні та суспільні джерела та здійснювати проектну діяльність і об'єктивно оцінювати її результати.

Структура та основний зміст курсу побудовані таким чином:

- вступ – 2 години – ключові слова: предмет, джерела, методи, вчені.
- Розділ 1 – 20 годин. Загально – економіко - географічна характеристика світу (політична карта, устрій, типологія, етапи, організації, населення, ресурси, характеристика, природа, суспільство, ресурси, екологія, світове господарство, МГПП, етапи, НТР, промисловість, сільське господарство, глобальні проблеми.
- Розділ 2 – 11 годин. Регіони та країни світу. Характеристика, регіон, ФРН, Велика Британія, Франція, Італія, держави сусіди, зв'язки. Країни Азії: склад, особливості, туризм; Японія, Китай, відмінності, Індія, роль. Країни Північної Америки, склад, діаспора, США: вплив, сучасний стан. Канада, порівняння. Країни Латинської Америки, склад, політика, особливості, поділ праці. Країни Африки, Австралії, Океанії, Етнічна карта, зв'язки, культура, форми відносин, інтеграція, глобалізація.

У методичному плані необхідно виділити наступне. Реалізація характеристик країн та регіонів на базі типових планів потребує постійного застосування порівняння з встановленням причин, відмінностей та тотожностей. А це, в свою чергу, вимагає постійного відпрацювання вміння відокремлювати головні причини від другорядних.

Другим методичним напрямом роботи є самостійна праця учнів (на базі рекомендованих джерел) з підготовки доповідей та докладів з тим, що викликають найбільшу зацікавленість учнів класу. Головна мета: навчити культури висловлювання своєї думки (братко, точно, доказово).

Третій напрям: організація збору та систематизації сучасних даних, на основі яких можна точно визначити місце України на економічній та політичній карті світу. Визначити місце свого регіону у зовнішньоекономічних зв'язках, його ролі у ставленні економіки України.

Четвертий методичний напрям – системне використання проблемно – символічних сигналів під час тематичного контролю географічних знань та умінь, включаючи їх тестові форми. Застосування цієї технології буде мати бінарний характер: з одної сторони буде сприяти подальшому розвитку логічного мислення, змоги самостійно висловлювати судження, а з другої – контролювати реальний рівень сформованості економіко – географічних понять курсу. З цією метою учні знайомляться з алгоритмом використання проблемної символіки, а на другому етапі – самостійно моделюють проблемно – символічні сигнали та вирішують проблемні завдання. Методи застосування – проблемного викладу та частково – пошуковий.

Лекція 12.

Тема: Розвиваюче навчання у вивченні шкільного курсу географії.

План.

1. Теоретична основа.
2. Структура розвиваючого навчання.
3. Практика застосування на уроках географії.

Розвиваюче навчання – це орієнтація навчального процесу на потенційні здібності людини та їх реалізацію. Теорія розвиваючого навчання починається в роботах І. Г. Песталоцці, К. Д. Ушинського, Л. В. Занкова, В. В. Давидова та ін. Рух у розвитку умовою розвитку міцного засвоєння знань. Робота з опорою на зону ближнього розвитку учня допомагає розкритися його розумовому потенціалу. Ця зона характеризується тим, що завдання і задачі учень ще не може виконати сам, але може їх вирішити за допомогою вчителя. В практичну основу реалізації розвиваючого навчання у вивченні курсу шкільної географії покладено наступні принципи: навчання на високому рівні складності (при умові диференціації складності завдань, принцип ведучої ролі у пізнанні теоретичних положень, навчання достатньо швидкими темпами. Треба зауважити, що 12 – бальна система Г. Сковороди, побудована на основі встановлення реальних рівнів розвитку логічного розвитку, вступає в протиріччя з даним тезисом.

Структура розвиваючого навчання виглядає як ланцюг предметних завдань, які ускладнюються, що потребує від учня не тільки використання нових знань, але і пошуку нових операційно – логічних прийомів розумових дій. На перший план постає типова картина ходу розв'язання проблеми, що виникла – встановлення суті проблеми, пошук шляхів розв'язання, формування гіпотези, її практична розумова перевірка – висновки.

Виходячи з цього, стає розумілим, що головна задача вчителя географії – це організація учбової діяльності учня, яка спрямована на формування пізнавальної самостійної діяльності, розвитку та формування здібностей, активної життєвої позиції.

Розвиваюче навчання реалізується у формі залучення учнів в різні види діяльності використання у викладанні дидактичних ігор, дискусій, а також методів навчання, які спрямовані на збагачення творчої уяви, мислення, пам'яті, мови. Залучаючи учнів у учбову діяльність, вчитель реалізує педагогічні дії з урахуванням рівня реального розвитку учня.

Центральне технологічне положення розвиваючого навчання – це самостійна учбово – пізнавальна діяльність учня, яка побудована на здатності учня свідомо застосовувати розумові дії задля досягнення кінцевої мети – трансформації здобутої географічної інформації в міцні знання.

Сама же сутність розвиваючого навчання полягає в тому, що учень не тільки засвоює конкретні знання та практичні навички, але і оволодіває діями, яких потребує самостійний аналіз того або іншого географічного об'єкту вивчення. Звісно, це вимагає від вчителя самому володіти прийомами організації розумової діяльності, підтримувати практичні навички раціонального, ефективного мислення не тільки на рівнях географії, але і повсякденному житті. Що стосується практики реалізації розвиваючого навчання на уроках географії, то необхідно підкреслити наступні положення.

Розвиваюче навчання – це методологія організації процесу навчання, а що стосується практики його застосування у вивченні шкільного курсу географії, це методика. Інакше кажучи – практична частина розвиваючого навчання тісно пов'язана з проблемним навчанням. Головний тезис – ланцюг завдань, побудованих на принципі ускладнення, що у свою чергу, потребує самостійної розумової діяльності учнів. На практиці найбільш розповсюдженою формою створення проблемної ситуації є проблемні питання. Вони починаються зі слів: Чому? Поясни свою думку. Від чого залежить? Як зміниться? Наведи докази, порівняй і зроби висновки. У такому разі учень, у першу чергу, повинен володіти навичками застосування основних розумових дій, пов'язаних з необхідністю самостійного аналізу.

Висновок – наріжний камінь застосування розвиваючого навчання на практиці – системно відпрацювання основних логічно – операційних дій.

IV. ПРАКТИЧНІ РОБОТИ

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1

ТЕМА: Зміст і структура шкільного курсу географії.

МЕТА: ознайомитись з сучасною концепцією навчання географії в Україні.

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з географії
- тематичні плани з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії

Питання для обговорення

1. Аналіз державного стандарту базової і повної середньої освіти.
2. Мета та завдання шкільного курсу географії.
3. Шкільна географія за кордоном.
4. Формування у учнів географічної картини світу.

Питання для самостійного вивчення

1. Вимоги до організації та оцінки навчальної діяльності студентів при вивченні дисципліни в умовах КМСОНП.
2. Основні ключові компетенції (уміння вчитися, здоров'я збережувальна, загальнокультурна, комунікативна, соціально-трудова, інформаційна) і їх формування в процесі навчання географії в школі.
3. Основні географічні компетенції.

Завдання

Зробити наліз програми з географії для загальноосвітніх навчальних закладів:

- 1) виявити зв'язок між змістом та структурою шкільного курсу географії;
- 2) охарактеризувати структуру програми;
- 3) державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів;
- 4) теоретичні та емпіричні знання;
- 5) місце практичних робіт у програмі (по класам).

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Методика обучения географии в общеобразовательных учреждениях: учебное пособие для студентов вузов / [Душина И.В., Пятунин В.Б., Летягин А.А. и др.] ; под ред. И.В. Душиной. – М. : Дрофа, 2007.
3. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія, 6 – 10 класи / [П.Г. Шищенко (керівник автор. колективу), В.М. Бойко та ін.]. – К. : ВТФ «Перун», 2006.
4. Финаров Д.П. Методика обучения географии в школе : учеб. пособие для студентов вузов / Д.П. Финаров. – М. : АСТ: Астрель, ХРАНИТЕЛЬ, 2007.
5. Шатных А.В. Современный урок географии. Ч. 3. Методические разработки уроков географии в 10 классе / А.В Шатных. – М. : Школьная Пресса, 2002. (Библиотека журнала «География в школе». Вып. 6).
6. Шляхи підвищення ефективності уроку географії : посібник для вчителя ; [упоряд. О.Я. Скуратович]. – К. : Рад.шк., 1991.
7. Підручники з географії для 5-10 класів.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 2

ТЕМА: Планування навчальної діяльності.

МЕТА: ознайомитись з структурою шкільного курсу географії; навчитись планувати навчальний процес, складати календарно-тематичні плани.

ОБЛАДНАННЯ: - загальноосвітні програми з географії
- тематичні плани з курсів шкільної географії (друковані примірники)
- методична література до курсів шкільної географії
- підручники для бго класу

Питання для обговорення

1. Форми реалізації принципів системності та систематичності навчання географії, науковості та доступності навчання, краєзнавчого принципу засобами планування.

Питання для самостійного вивчення

1. Етапи розвитку шкільної географії та методики її навчання.
2. Програмні вимоги до навчальних досягнень учнів з географії.
3. Структура навчальної програми з географії.

Завдання

1. Скласти календарно-тематичний план до курсу “Загальна географія” (6 клас) на I півріччя Записати його у вигляді таблиці.

№ уроку	Розділи та теми	Тема уроку	Практичні роботи	Дом. завд.	Календарні строки	Примітки

Література

1. Душина И.В., Понурова Г.А. Методика преподавания географии. – М.: Просвещение, 1996.
2. Державний стандарт базової і середньої освіти // Науково-методичний журнал “Географія”. - №3 (7), лютий 2004 (внесок С.1-8).
3. Максаковский В.П. Преподавание географии в зарубежной школе. – М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 2001.
4. Ембуу Батчулуун, Реформа в школьной географии Монголии // География в школе. - №7. – 2002.
5. Цуканова Т.Г. Региональные особенности развития образования // География в школе. - № 8. – 2000.
6. Аксакалов Г.П., Соловьева Ю.В. География в школах Испании // География в школе. - № 5. – 1999.
7. Столтмен Дж. Реформа географического образования в США // География в школе. - № 3. – 2001.
8. Смит М. Реформа в Южной Африке: перспективы преподавания географии // География в школе. - № 4. – 2002.
9. Пічугін Б.В. Шкільна освіта за регіонами світу // Географія та основи економіки в школі. - №3. – 2000.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 3

ТЕМА: Педагогічне дослідження. Навчальний експеримент.

МЕТА: вивчити теоретичні засади та методику проведення навчального експерименту.

ОБЛАДНАННЯ: - підручники та навчальні посібники з географічних дисциплін
– програми педагогічної практики з географії
– програма з географії для загальноосвітніх шкіл

Питання для обговорення

1. Методика проведення педагогічного дослідження.
2. Психолого-педагогічні засади навчального експерименту.
3. Аналіз результатів педагогічного дослідження ефективності навчання географії.
4. Форми дослідження педагогічної практики.

Питання для самостійного вивчення

1. Педагогічне спостереження.
2. Навчальний експеримент.
3. Аналіз уроку географії та самоаналіз уроку географії.

Завдання

1. Обрати проблему дослідження. Розробити план проведення навчального експерименту (на базі учбово-методичної проблеми).
2. Розробити питання та тестові завдання для констатуючого експерименту 1-го.
3. Розробити питання та тестові завдання для констатуючого експерименту 2-го порядку.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Методика обучения географии в общеобразовательных учреждениях: учебное пособие для студентов вузов / [Душина И.В., Пятунин В.Б., Летягин А.А. и др.] ; под ред. И.В. Душиной. – М. : Дрофа, 2007.
3. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія, 6 – 10 класи / [П.Г. Шищенко (керівник автор. колективу), В.М. Бойко та ін.]. – К. : ВТФ «Перун», 2006.
4. Финаров Д.П. Методика обучения географии в школе : учеб. пособие для студентов вузов / Д.П. Финаров. – М. : АСТ: Астрель, ХРАНИТЕЛЬ, 2007. . – (Высшая школа)
5. Шатных А.В. Современный урок географии. Ч. 3. Методические разработки уроков географии в 10 классе / А.В Шатных. – М. : Школьная Пресса, 2002. – (Библиотека журнала «География в школе». Вып. 6).
6. Шляхи підвищення ефективності уроку географії : посібник для вчителя ; [упоряд. О.Я. Скуратович]. – К. : Рад.шк., 1991.
7. Підручники з географії для 5-10 класів.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 4

ТЕМА: Психодидактичні засади формування системи знань в курсах шкільної географії

МЕТА: ознайомитись з психолого-педагогічними засадами процесу навчання географії.

ОБЛАДНАННЯ: - підручники та навчальні посібники з географічних дисциплін
– програми педагогічної практики з географії
– програма з географії для загальноосвітніх шкіл

Питання для обговорення

1. Прийоми мотивації та стимулювання навчальної діяльності учнів.
2. Аналіз психолого-педагогічної схеми формування уявлень, понять, умінь і навичок.
3. Послідовність формування причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей.
4. Застосування навчального моделювання, спрямованого на організацію самостійної пізнавальної діяльності учнів.

Питання для самостійного вивчення

1. Вплив основних когнітивних процесів (уваги, мислення, сприймання, запам'ятовування) на навчальну діяльність.
2. Різноманітність мотивів пізнавальної діяльності школярів.

Завдання

1. Розробити алгоритми формування географічних загальних та одиничних понять, умінь і навичок.
2. Визначити етапів формування інтелектуальних умінь учнів.
3. Спроекувати та продемонструвати фрагменти уроків із застосуванням навчального моделювання.

Література

1. Методика обучения географии в общеобразовательных учреждениях: учебное пособие для студентов вузов / [Душина И.В., Пятунин В.Б., Летягин А.А. и др.] ; под ред. И.В. Душиной. – М. : Дрофа, 2007.
2. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія, 6 – 10 класи / [П.Г. Шищенко (керівник автор. колективу), В.М. Бойко та ін.]. – К. : ВТФ «Перун», 2006.
3. Финаров Д.П. Методика обучения географии в школе : учеб. пособие для студентов вузов / Д.П. Финаров. – М. : АСТ: Астрель, ХРАНИТЕЛЬ, 2007. (Высшая школа)
4. Богоявленский Д.Н., Менчинская Н.А. Психология усвоения знаний в школе./ Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. – М. Изд-во Моск. Ун-та, 1981. – С. 93-97.
5. Підручники з географії для 5-10 класів.
6. Тодорова І.С. Основи психології та педагогіки: Навчальний посібник. – Полтава, 2002.
7. Гальперин П.Я. Психология усвоения знаний в школе./ Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. – М. Изд-во Моск. Ун-та, 1981. – С. 97-101.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 5

ТЕМА: Методи навчання географії

МЕТА: проаналізувати специфічні особливості методів навчання географії та їхнє застосування у шкільній практиці.

ОБЛАДНАННЯ: - підручники та навчальні посібники з географічних дисциплін
– програми педагогічної практики з географії
– програма з географії для загальноосвітніх шкіл

Питання для обговорення

1. Відбір і використання різних методів навчання в залежності від мети, змісту навчання і підготовки учнів.
2. Методи навчання, які різняться за характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький.
3. Рівні засвоєння знань.
4. Охарактеризуйте метод проблемного викладу матеріалу, частково-пошуковий

метод та дослідницький методи. Наведіть приклади.

Питання для самостійного вивчення

1. Методичні засади вибір методів навчання географії (на основі аналізу методичної літератури).

Завдання

1. Ознайомитися з досвідом застосування методів навчання: пояснювально-ілюстративного, репродуктивного, проблемного викладу матеріалу, частково-пошукового та дослідницького:
 - переглянути відеофрагмент уроку досвідченого вчителя географії;
 - визначити методи, що застосовувались учителем;
 - зробити письмовий аналіз фрагменту уроку.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Методика обучения географии в общеобразовательных учреждениях: учебное пособие для студентов вузов / [Душина И.В., Пятунин В.Б., Летягин А.А. и др.] ; под ред. И.В. Душиной. – М. : Дрофа, 2007.
3. Финаров Д.П. Методика обучения географии в школе : учеб. пособие для студентов вузов / Д.П. Финаров. – М. : АСТ: Астрель, ХРАНИТЕЛЬ, 2007. . – (Высшая школа)
4. Шатных А.В. Современный урок географии. Ч. 3. Методические разработки уроков географии в 10 классе / А.В Шатных. – М. : Школьная Пресса, 2002. – (Библиотека журнала «География в школе». Вып. 6).
5. Шляхи підвищення ефективності уроку географії : посібник для вчителя ; [упоряд. О.Я. Скуратович]. – К. : Рад.шк., 1991.
6. Підручники з географії для 5-10 класів.
7. Чернов Б.О. Методи навчання географії в школі : посіб. для вчителів / Б.О. Чернов, В.П. Корнеєв; за ред. А.М. Алексюка та А.Й. Сиротенка. – К. : Рад. шк., 1986.
8. Шипович Є.Й. Методика викладання географії / Є.Й. Шипович. - К. : Вища школа, 1981.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6

ТЕМА: Проблемне навчання географії

МЕТА: проаналізувати особливості застосування методів проблемного навчання на уроках географії.

ОБЛАДНАННЯ: - підручники та навчальні посібники з географічних дисциплін
– програми педагогічної практики з географії
– програма з географії для загальноосвітніх шкіл

Питання для обговорення

1. Дидактичні засади проблемного навчання.
2. Методика створення проблемних ситуацій як засіб активізації пізнавальної діяльності школярів на уроках географії
3. Вимоги до проектування проблемних завдань і запитань.

Питання для самостійного вивчення

1. Етапи проблемного навчання.
2. Види проблемних завдань.
3. Розробка проблемних завдань.

Завдання

1. Розробити проблемних завдання та запитання для учнів 6 – 8-х класів.
2. Враховуючи основні етапи проектування навчального процесу із застосуванням

проблемного навчання (моделювання проблемних ситуацій, формулювання проблеми, висунення гіпотез, їх обґрунтування, визначення шляхів вирішення проблеми, отримання необхідної навчальної інформації, встановлення причинно-наслідкових зв'язків) розробити фрагменти уроків у різних класах з використанням елементів проблемного навчання та продемонструвати їх.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./- К.: Стафед-2, 2000.
2. Методика обучения географии в общеобразовательных учреждениях: учебное пособие для студентов вузов / [Душина И.В., Пятунин В.Б., Летягин А.А. и др.] ; под ред. И.В. Душиной. – М. : Дрофа, 2007.
3. Финаров Д.П. Методика обучения географии в школе : учеб. пособие для студентов вузов / Д.П. Финаров. – М. : АСТ: Астрель, ХРАНИТЕЛЬ, 2007. . – (Высшая школа)
4. Шляхи підвищення ефективності уроку географії : посібник для вчителя ; [упоряд. О.Я. Скуратович]. – К. : Рад.шк., 1991.
5. Підручники з географії для 5-10 класів.
6. Чернов Б.О. Методи навчання географії в школі : посіб. для вчителів / Б.О. Чернов, В.П. Корнєєв; за ред. А.М. Алексюка та А.Й. Сиротенка. – К. : Рад. шк., 1986.
7. Шипович Є.Й. Методика викладання географії / Є.Й. Шипович. - К. : Вища школа, 1981.
8. Топузов О.М. Проблемне навчання географії в школі: теорія і практика : монографія / Олег Михайлович Топузов. – К. : Фенікс, 2007.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 7

ТЕМА: Словесні методичні прийоми навчання географії

МЕТА: ознайомитись з системою методичних прийомів навчання географії.

ОБЛАДНАННЯ: - підручники та навчальні посібники з географічних дисциплін

–програми педагогічної практики з географії

–програма з географії для загальноосвітніх шкіл

Питання для обговорення

1. Сполучення словесних, наочних і практичних методичних прийомів як засіб реалізації методів навчання.
2. Поняття про методичні прийоми.
3. Класифікація методичних прийомів за використаними засобами навчання.
4. Словесні прийоми навчання: розповідь, пояснення, лекція, інструктаж, бесіда, дискусія або диспут, аналітична робота з текстами та картами.

Питання для самостійного вивчення

1. Класифікація методичних прийомів за рівнями самостійності учнів у навчальній діяльності.

Завдання

1. Спроекувати та продемонструвати фрагмент уроку географії із застосуванням словесних методичних прийомів навчання з урахуванням вікових та індивідуальних психолого-фізіологічних особливостей учнів 6 – 8-х класів (по мікрогрупам).
2. Обґрунтувати доцільність відбору і застосування методичних прийомів навчання.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./- К.: Стафед-2, 2000.

2. Методика обучения географии в общеобразовательных учреждениях: учебное пособие для студентов вузов / [Душина И.В., Пятунин В.Б., Летягин А.А. и др.] ; под ред. И.В. Душиной. – М. : Дрофа, 2007.
3. Финаров Д.П. Методика обучения географии в школе : учеб. пособие для студентов вузов / Д.П. Финаров. – М. : АСТ: Астрель, ХРАНИТЕЛЬ, 2007. . – (Высшая школа)
4. Шляхи підвищення ефективності уроку географії : посібник для вчителя ; [упоряд. О.Я. Скуратович]. – К. : Рад.шк., 1991.
5. Підручники з географії для 5-10 класів.
6. Чернов Б.О. Методи навчання географії в школі : посіб. для вчителів / Б.О. Чернов, В.П. Корнеев; за ред. А.М. Алексюка та А.Й. Сиротенка. – К. : Рад. шк., 1986.
7. Шипович Є.Й. Методика викладання географії / Є.Й. Шипович. - К. : Вища школа, 1981.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 8

ТЕМА: Наочні та практичні методичні прийоми навчання географії

МЕТА: ознайомитись з системою методичних прийомів навчання географії.

ОБЛАДНАННЯ: - підручники та навчальні посібники з географічних дисциплін

- програми педагогічної практики з географії
- програма з географії для загальноосвітніх шкіл

Питання для обговорення

1. Наочні прийоми навчання: ілюстрування, демонстрування, спостереження.
2. Практичні прийоми навчання: вправа, експеримент, практична робота, лабораторний дослід.

Питання для самостійного вивчення

1. Географічна номенклатура як засіб формування просторового мислення учнів.

Завдання

1. Спроекувати та продемонструвати фрагмент уроку географії із застосуванням наочних методичних прийомів навчання з урахуванням вікових та індивідуальних психолого-фізіологічних особливостей учнів 6 – 8-х класів (по мікрогрупам).
2. Спроекувати та продемонструвати фрагмент уроку географії із застосуванням наочних методичних прийомів навчання з урахуванням вікових та індивідуальних психолого-фізіологічних особливостей учнів 6 – 8-х класів (по мікрогрупам).
3. Обґрунтувати доцільність відбору і застосування методичних прийомів навчання.

Література

9. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
10. Методика обучения географии в общеобразовательных учреждениях: учебное пособие для студентов вузов / [Душина И.В., Пятунин В.Б., Летягин А.А. и др.] ; под ред. И.В. Душиной. – М. : Дрофа, 2007.
11. Финаров Д.П. Методика обучения географии в школе : учеб. пособие для студентов вузов / Д.П. Финаров. – М. : АСТ: Астрель, ХРАНИТЕЛЬ, 2007. . – (Высшая школа)
12. Шатных А.В. Современный урок географии. Ч. 3. Методические разработки уроков географии в 10 классе / А.В Шатных. – М. : Школьная Пресса, 2002. – (Библиотека журнала «География в школе». Вып. 6).
13. Шляхи підвищення ефективності уроку географії : посібник для вчителя ; [упоряд. О.Я. Скуратович]. – К. : Рад.шк., 1991.
14. Підручники з географії для 5-10 класів.

15. Чернов Б.О. Методи навчання географії в школі : посіб. для вчителів / Б.О. Чернов, В.П. Корнеєв; за ред. А.М. Алексюка та А.Й. Сиротенка. – К. : Рад. шк., 1986.
16. Шипович Є.Й. Методика викладання географії / Є.Й. Шипович. - К. : Вища школа, 1981.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 9

ТЕМА: Формування географічних компетенцій

МЕТА: ознайомитись з системою географічних компетенцій, що формуються в учнів загальноосвітніх закладів психодидактичними засадами їхнього формування.

ОБЛАДНАННЯ: - підручники та навчальні посібники з географічних дисциплін

- програми педагогічної практики з географії
- програма з географії для загальноосвітніх шкіл

Питання для обговорення

1. Основні компетенції навчання географії.
2. У чому полягають особливості процесу формування у учнів географічних уявлень? Яка роль у ньому наочності і карт? Чим відрізняється уявлення пам'яті і уявлення від справленого враження? Наведіть приклади.
3. Що таке географічне поняття? Порівняйте за особливостями формування загальні та одиничні поняття. Наведіть приклади.
3. Що таке вміння і навички? Як навчити учнів географічним вмінням, як сформувати навички? Наведіть приклади.

Питання для самостійного вивчення

1. Психодидактичні засади проектування формування географічних уявлень.
2. Психодидактичні засади проектування формування географічних понять.

Завдання

1. Підібрати словесні та наочні прийоми для формування поняття про залежність кількості водяної пари у повітрі від його температури та утворення опадів Розробити фрагмент уроку на тему "Вологість повітря". Продемонструвати цей фрагмент.
2. Розробити план-конспект практичної роботи "Визначення географічних координат за географічною картою" (6 клас). Продемонструвати виконання практичної роботи.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Методика обучения географии в общеобразовательных учреждениях: учебное пособие для студентов вузов / [Душина И.В., Пятунин В.Б., Летягин А.А. и др.] ; под ред. И.В. Душиной. – М. : Дрофа, 2007.
3. Финаров Д.П. Методика обучения географии в школе : учеб. пособие для студентов вузов / Д.П. Финаров. – М. : АСТ: Астрель, ХРАНИТЕЛЬ, 2007. . – (Высшая школа)
4. Крылова О.В. Уроки географии в 6 классе: Кн. Для учителя / О.В. Крылова. – М.: Просвещение, 2002. – 160 с.
5. Крылова О.В. Уроки географии: 7 кл.: Из опыта работы. / О.В. Крылова. – М.: Просвещение, 1990. – 240 с.
6. Підручники з географії для 5-10 класів.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 10

ТЕМА: Типи уроків географії.

МЕТА: розглянути класифікації типів уроків за основною дидактичною метою, навчитись моделювати уроки різних типів.

ОБЛАДНАННЯ: відеомріали
шкільні підручники з географії
тематичні плани з курсів шкільної географії
методична література до курсів шкільної географії
план-схема уроку засвоєння нових знань

Питання для обговорення

1. Класифікація уроків за основною дидактичною метою.
2. Критерії відбору навчального матеріалу та його структурування.
3. Особливості макроструктури та мікроструктури уроків різних типів.
4. Визначення мети та цільових завдань уроку.
5. Вибір методів та методичних прийомів навчання.

Питання для самостійного вивчення

1. Алгоритми взаємодії вчителя та учнів.
2. Наскрізна мотивація початкової діяльності учнів.
3. Визначення зворотного зв'язку між учителем та учнями.

Завдання

1. Розглянути основні макрокомпоненти та мікрокомпоненти уроків різних типів:
 - Актуалізація почуттєвого досвіду та опорних знань учнів.
 - Актуалізація опорних знань та практичного досвіду учнів.
 - Актуалізація опорних знань, вмінь та навичок, необхідних для виконання практичних завдань.
 - Мотивація навчальної діяльності учнів.
 - Повідомлення теми, мети та завдань уроку.
 - Сприйняття та початкове усвідомлення учнями нового матеріалу.
 - Усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків, розкриття сутті явищ що вивчаються.
 - Вивчення нового матеріалу.
 - Ознайомлення з алгоритмом практичних дій та навчальними засобами, необхідними для їх виконання.
 - Початкове застосування отриманих знань (пробні вправи). Формування вмінь.
 - Застосування учнями знань та практичних дій в стандартних умовах з метою формування вмінь та навичок (тренувальні вправи).
 - Застосування учнями знань та вмінь в змінених (нестандартних) умовах.
 - Творче застосування знань та вмінь в змінених або нових умовах з метою формування навичок (творчі вправи).
 - Осмислення змісту, послідовності застосування практичних дій та оформлення результатів.
 - Самостійне виконання учнями практичних завдань під контролем вчителя.
 - Узагальнення та систематизація учнями результатів роботи.
 - Звіт учнів про способи та результати виконання роботи та теоретичне узагальнення отриманих результатів.
 - Контроль та корекція рівня оволодіння алгоритмом виконання практичної роботи.
 - Узагальнення, поглиблення та систематизація знань та вмінь.
 - Узагальнення окремих фактів, подій та явищ.
 - Повторення, узагальнення та поглиблення понять та засвоєння відповідної їм системи знань.

- Повторення та систематизація основних теоретичних положень та провідних ідей науки.
 - Підведення підсумків уроку.
 - Закріплення отриманих знань.
 - Коментоване пояснення домашнього завдання.
 - Перевірка знання учнями фактичного матеріалу.
 - Перевірка розуміння учнями причинно-наслідкових зв'язків між географічними об'єктами та явищами.
 - Перевірка знання учнями основних понять і вміння самостійно пояснити їх суть, приводити найбільш вдалі приклади.
 - Перевірка глибини усвідомлення учнями знань і рівня їх узагальнення.
 - Перевірка, аналіз та оцінювання виконаних завдань.
 - Контроль та корекція знань і вмінь учнів.
 -
2. Змодельовати та накреслити структурні схеми уроків різних типів:
 - 1) уроку формування нових знань;
 - 2) формування та застосування вмінь і навичок;
 - 3) поширення і поглиблення знань і вмінь;
 - 4) контролю та корекції знань і вмінь.

Література

3. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
4. Методика обучения географии в общеобразовательных учреждениях: учебное пособие для студентов вузов / [Душина И.В., Пятунин В.Б., Летягин А.А. и др.] ; под ред. И.В. Душиной. – М. : Дрофа, 2007.
5. Финаров Д.П. Методика обучения географии в школе : учеб. пособие для студентов вузов / Д.П. Финаров. – М. : АСТ: Астрель, ХРАНИТЕЛЬ, 2007. . – (Высшая школа)
6. Крылова О.В. Уроки географии в 6 классе: Кн. Для учителя / О.В. Крылова. – М.: Просвещение, 2002. – 160 с.
7. Крылова О.В. Уроки географии: 7 кл.: Из опыта работы. / О.В. Крылова. – М.: Просвещение, 1990. – 240 с.
8. Оніщук В.А. Типи, структура і методика урока в школі. – К.: Рад. школа, 1976.
9. Оніщук В.А. Урок в современной школе. - М.: Просвещение, 1986.
10. Підручники з географії для 5-10 класів.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 11

ТЕМА: Урок формування нових знань

МЕТА: оволодіти навиками проектування уроків, навчитись моделювати уроки формування нових знань.

ОБЛАДНАННЯ: відеомріали

шкільні підручники з географії
тематичні плани з курсів шкільної географії
методична література до курсів шкільної географії
план-схема уроку засвоєння нових знань

Питання для обговорення

1. Що спільного між процесом наукового пізнання та процесом навчання? Чим ці процеси відрізняються один від одного?
2. Відбір форм організації навчальної діяльності на уроці.
3. Критерії визначення ефективності уроку географії.
4. Схема аналізу уроку та самоаналізу уроку.

Питання для самостійного вивчення

1. Загальні вимоги до організації самостійної домашньої роботи учнів.
2. Вимоги до організації самостійної домашньої роботи учнів. Види та способи перевірки

домашніх завдань.

3. Місце інструктажу до виконання домашньої роботи у структурі уроку.

Завдання

1. Розглянути структурні елементи уроку засвоєння нових знань.
2. Розробити план одного уроку засвоєння нових знань (з курсів 6-7 класів, за вибором):
 - а) вибрати тему уроку за тематичними планами;
 - б) підібрати необхідну літературу для підготовки уроку;
 - в) визначити мету та завдання уроку;
 - г) обрати методи, які будуть використані на уроці;
 - д) підібрати засоби, що будуть використані для вивчення нового матеріалу (опорні сигнали, наочність, карти);
 - е) визначити форми організації навчального процесу на уроці;
 - ж) підібрати методичні прийоми до різних етапів уроку;
 - з) знайти цікавий пізнавальний матеріал до уроку;
 - и) вивчити методичний апарат підручника;
 - і) визначити домашнє завдання, яке буде задане на уроці.
3. Написати план-конспект одного уроку засвоєння нових знань (за вибором) на основі запропонованого схематичного плану.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Финаров Д.П. Методика обучения географии в школе : учеб. пособие для студентов вузов / Д.П. Финаров. – М. : АСТ: Астрель, ХРАНИТЕЛЬ, 2007. . – (Высшая школа)
3. Крылова О.В. Уроки географии в 6 классе: Кн. Для учителя / О.В. Крылова. – М.: Просвещение, 2002. – 160 с.
4. Крылова О.В. Уроки географии: 7 кл.: Из опыта работы. / О.В. Крылова. – М.: Просвещение, 1990. – 240 с.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 12

ТЕМА: Урок формування та застосування вмінь і навичок. Практичні роботи.

МЕТА: навчитись моделювати уроки формування та застосування вмінь і навичок, ознайомитись з особливостями поведіння практичних робіт, методичними прийомами та засобами, які на нх використовуються.

ОБЛАДНАННЯ:

- загальноосвітні програми з географії
- тематичні плани з курсів шкільної географії (друковані примірники)
- методична література до курсів шкільної географії
- шкільні підручники
- шкільні атласи

Питання для обговорення

1. Значення та місце практичних робіт в структурі курсів шкільної географії.
2. Методика організації та проведення практичних робіт.
3. Розв'язування задач на уроках географії.
4. Проведення практичних робіт на місцевості.
5. Навчальна екскурсія.

Питання для самостійного вивчення

1. Особливості практичних робіт з контурними картами.
2. Організація практичних робіт на місцевості.
3. Оцінювання вмінь учнів після виконання практичних робіт.

Завдання

1. Розробити графічну модель уроку формування та застосування вмінь та навичок (вказати основні макро- і мікрокомпоненти).
2. Розробити план-конспект програмної практичної роботи (6-8 клас, за вибором).

3. Підібрати по дві задачі з фізичної та економічної географії.
4. Розробити і продемонструвати алгоритм вирішення задач на уроці географії.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Вітенко І.М., Марцинишин В.А., Марцинишин Н.Г. Практичні роботи з географії України. – Тернопіль, 1999.
3. Современный урок географии. Ч.1 :Методические разработки уроков / Сост..Барінова. И.И – М.:Школа-Пресс, 2002.
4. Практические работы по физической географии в школе./Под редакцией проф. Гурского Б.Н./ – Минск: Народна асвета, 1990.
5. Булава Л.М. Географія. Типові задачі і практичні завдання. (методичні рекомендації). – Полтава : ІМЦ “Наукова зміна”, 1996.
6. Калита М.М., Калита М.Р., Любченко В.Є. Географія для допитливих. – К.: АртЕк. 1998.
7. Маца К.О. Задачі і вправи з географії. Посібник для вчителя. – К.: Радянська школа.1974.
8. Романова В.Я. Задачник по геооафии. – З.: Просвіта. 2000.
9. Шищенко П., Масляк П., Скуратович О., Тименко Л. Географія в завданнях і запитаннях. – К.: Просвіта. 1995.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 13

ТЕМА: Урок поширення, поглиблення та систематизації знань

МЕТА: конкретизувати знання студентів про структуру уроків поширення, поглиблення та систематизації знань; виробити вміння планувати і розробляти уроки цього типу.

ОБЛАДНАННЯ:

- відеоматеріали
- шкільні підручники з географії
- тематичні плани з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- структурно-логічні конспекти та опорні схеми з курсів шкільної географії
- план-схема уроку засвоєння нових знань

Питання для обговорення

1. Рефлексія учителя як засіб удосконалення якості уроку.
2. Результативність уроку як провідний критерій оптимальності вибору засобів досягнення його мети.
3. Аналіз і самоаналіз уроку як засіб підвищення його ефективності.
4. Місце поширення, поглиблення та узагальнення знань у системі формування знань та вмінь.

Питання для самостійного вивчення

1. Можливості використання краєзнавчих навчальних матеріалів на уроках географії різних типів.
2. Зміст, організаційні форми та методика проведення позакласної краєзнавчої роботи.

Завдання

1. Розробити графічну модель уроку поширення, поглиблення та систематизації знань (вказати основні макро- і мікрокомпоненти).
2. Розробити план-конспект уроку поширення, поглиблення та систематизації знань (7-9-х клас, за вибором).
3. Підібрати словесні, практичні та наочні прийоми навчання для реалізації методів навчання (методи вказати).
4. Продемонструвати фрагмент проєктованого уроку.

Література

1. Оніщук В.А. Типи, структура і методика урока в школі. – К.: Рад. школа, 1976.
2. Оніщук В.А. Урок в современной школе. - М.: Просвещение, 1986.
3. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
4. Душина И.В., Понурова Г.А. Методика преподавания географии. – М.: Просвещение, 1996.
5. Пестушко В.Ю., Сасихов В.О., Уварова Г.Є. Географія материків та океанів (методичний посібник для вчителів). – К.: Вирій, 2000
6. Герасимова Т.П., Крылова О.В. Методическое пособие по физической географии. – М.: Просвещение, 1991
7. Максимов Н.А. За страницами учебника географии: 5 кл.- М.: Просвещение, 1981

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 14

ТЕМА: Розробка комбінованого уроку

МЕТА: конкретизувати знання студентів про структуру уроків засвоєння нових знань; виробити вміння планувати і розробляти уроки цього типу.

ОБЛАДНАННЯ:

- відеоматеріали
- шкільні підручники з географії
- тематичні плани з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- структурно-логічні конспекти та опорні схеми з курсів шкільної географії
- план-схема комбінованого уроку

Питання для обговорення

1. Для вивчення якого матеріалу вибирають розповідь, пояснення, лекцію, бесіду? Наведіть приклади можливого сполучення словесних методів.
2. Як на уроках географії організується робота з текстом підручника? Назвіть прийоми роботи з текстом підручника.
3. У чому полягає основна мета перевірки знань, вмінь та навичок учнів?
4. Яку роль у системі перевірки знань відіграють різні форми і методи перевірки? Назвіть їх.
5. Яким вимогам повинні відповідати питання до учнів під час усної індивідуальної перевірки? Як вона проводиться?
6. Які вміння розвиває у учнів фронтальна усна перевірка? Як вона проводиться?

Завдання

1. Розглянути структурні елементи комбінованого уроку.
2. Розробити план одного комбінованого уроку (з курсів 8-10-х класів, за вибором):
 - а) вибрати тему уроку за тематичними планами;
 - б) підібрати необхідну літературу для підготовки уроку;
 - в) визначити мету та завдання уроку;
 - г) обрати методи, які будуть використані на уроці;
 - д) підібрати засоби, що будуть використані для вивчення нового матеріалу (опорні сигнали, наочність, карти);
 - е) визначити форми організації навчального процесу на уроці;
 - ж) підібрати методичні прийоми до різних етапів уроку;
 - з) знайти цікавий пізнавальний матеріал до уроку;
 - и) вивчити методичний апарат підручника;
 - і) визначити домашнє завдання, яке буде задане на уроці.
3. Написати план-конспект одного комбінованого уроку (за вибором) на основі запропонованого схематичного плану.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Душина И.В., Понурова Г.А. Методика преподавания географии. – М.: Просвещение, 1996.
3. Герасимова Т.П., Крылова О.В. Методическое пособие по физической географии. – М.: Просвещение, 1991

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 15

ТЕМА: Поетапний аналіз комбінованого уроку

МЕТА: конкретизувати знання студентів про структуру комбінованого уроку; виробити вміння аналізувати структурні складові комбінованого уроку.

ОБЛАДНАННЯ:

- відеоматеріали
- шкільні підручники з географії
- тематичні плани з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- структурно-логічні конспекти та опорні схеми з курсів шкільної географії
- план-схема комбінованого уроку
- орієнтовний план аналізу уроку
- вимоги до уроку

Питання для обговорення

1. Перелічити та охарактеризувати основні структурні елементи комбінованого уроку.
2. Що є головною метою перевірки домашнього завдання на комбінованому уроці? Необхідність систематичності перевірки та корекції знань учнів.
3. Назвати форми контролю, які можуть бути використані на уроці. Пояснити необхідність їх сполучення (індивідуальні, фронтальні, групові).
4. Форми і види контролю та корекції навчальної діяльності та навчальних досягнень учнів.

Питання для самостійного вивчення

1. Види екскурсій. Методика організації, етапи підготовки та проведення екскурсій.
2. Основні форми організації позакласної роботи.

Завдання

1. Підготувати і провести контроль і корекцію знань з теми “Географічне положення, розміри та конфігурація материка Африка та їх вплив на природу материка” (по мікрогрупам):
 - а) письмова індивідуальна перевірка знань
 - б) усна індивідуальна перевірка знань
 - в) усна фронтальна перевірка знань
 - г) письмова фронтальна перевірка знань.
2. Переглянути відеозапис третьої частини комбінованого уроку – “Вивчення нового матеріалу” і зробити його письмовий аналіз.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Душина И.В., Понурова Г.А. Методика преподавания географии. – М.: Просвещение, 1996.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 16

ТЕМА: Нетрадиційні форми організації уроку географії. Ділові ігри

МЕТА: Засвоїти основні способи організації праці вчителя на уроці, конструювання уроку. Розкрити поняття «педагогічні технології» та ознайомитись з передовим досвідом учителів по піднесенню ефективності сучасного уроку.

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з географії
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- плани-схеми уроків різних типів

Питання для обговорення

1. Відмінності “традиційного” та “сучасного” уроку географії.
2. Застосування інтерактивних форм організації навчання на уроках географії.
3. Сюжетно-рольові та імітаційні ігри. Уроки-змагання.
4. Ділові ігри на уроках географії. Критерії оцінювання ефективності уроку нетрадиційної форми.

Питання для самостійного вивчення

1. Класифікація уроків з нетрадиційною формою організації навчання.
2. Лекційно-семінарська система навчання.
3. Уроки-конференції та їхній зв'язок з проектним навчанням. Інтегровані уроки.

Завдання (для мікрогруп)

1. Визначити етапи проектування уроків географії нетрадиційної форми.
2. Розробити фрагменти уроків формування нових знань у формі подорожей або мандрівок по курсам 6-го, 7-го, 8-го 9-го та 10-го класів (по одній грі на курс)..
3. Розробити фрагменти уроків формування вмінь, навичок та їх практичного використання у формі ділових ігор або змагань по вказаним вище курсам та записати сценарій розробленої гри у зошит.
4. Розробити фрагменти уроків поглиблення та розширення знань у формі рольових ігор по вказаним вище курсам та записати їх сценарій у зошит.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Максаковий В.П. Преподавание географии в зарубежной школе. – М.: Владос, 2001.
3. Современный урок географии. Часть 1: Методические разработки уроков / Сост. И.И. Баринов. – М.: Школьная Пресса, 2002.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 17

ТЕМА: Засоби навчання географії

МЕТА: ознайомитися з системою засобів навчання та дидактичними особливостями їхнього застосування.

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з географії
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- шкільні атласи з географії

Питання для обговорення

1. Класифікація засобів навчання з огляду на їхні дидактичні функції.
2. Місце засобів навчання в процесі вивчення географії.
3. Система застосування засобів навчання.
4. Обладнання та оформлення кабінету географії.
5. Аудіовізуальні засоби навчання.

Питання для самостійного вивчення

1. Naturalні об'єкти у системі засобів навчання географії.
2. Засоби навчання, що забезпечують операційну діяльність учнів (прилади, інструменти та пристрої).
3. Географічний майданчик та його обладнання.
4. Метеорологічний куточок.

Завдання

1. Змодельовати графічну схему засобів навчання географії.
1. Спроекувати фрагмент уроку з використанням колекцій та гербаріїв з теми «Природні зони» (материка, України) та продемонструвати його. (для мікрогруп)
2. Розробити проект шкільного метеорологічного куточка та інструкцію до проведення спостережень за погодою для учнів 5 – 6-х класів. (індивідуальне)

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Максаковий В.П. Преподавание географии в зарубежной школе. – М.: Владос, 2001.
3. Современный урок географии. Часть 1: Методические разработки уроков / Сост. И.И. Баринов. – М.: Школьная Пресса, 2002.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 18

ТЕМА: Проектування та застосування графічних навчальних моделей

МЕТА: ознайомитися з методичними особливостями застосування графічних навчальних моделей при навчанні географії та технологією їх створення.

ОБЛАДНАННЯ:

- відеоматеріали
- шкільні підручники з географії
- тематичні плани з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- структурно-логічні конспекти та опорні схеми з курсів шкільної географії
- план-схема комбінованого уроку

Питання для обговорення

1. Види та функції навчальних моделей у процесі навчання географії.
2. Класифікація графічних навчальних моделей.
3. Вимоги до створення графічних моделей. Система позначень та оформлення. Етапи проектування навчальних моделей.
4. Методика використання графічних навчальних моделей при вивченні нового матеріалу та його закріпленні.
5. Корекція та контроль знань учнів з використанням графічних навчальних моделей.
6. Виконання практичних робіт із застосуванням графічних навчальних моделей.

Питання для самостійного вивчення

1. Формування пізнавальних дій учнів на основі застосування навчальних моделей.

2. Психодидактичні засади застосування графічного моделювання.
3. Виготовлення саморобних навчальних моделей.
4. Вимоги до створення графічних моделей.

Завдання

1. Переглянути відеозапис фрагменту уроку “Вивчення нового матеріалу з використанням опорних матеріалів” і зробити його аналіз.
2. Підготувати опорні матеріали і провести пояснення нового матеріалу та його закріплення по темі “Фізико-географічне положення Африки. Дослідження та освоєння материка”.
3. Підготувати опорні матеріали і провести усне опитування з теми “Рельєф Африки. Закономірності розміщення корисних копалин”.
4. Підготувати опорні матеріали та провести письмовий контроль з теми “Загальні особливості клімату Африки. Кліматичні пояси”.
5. Підготувати опорні матеріали та виконати практичну роботу “Складання порівняльної характеристики двох природних зон Африки з їх використанням.”

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Максаковий В.П. Преподавание географии в зарубежной школе. – М.: Владос, 2001.
3. Современный урок географии. Часть 1: Методические разработки уроков / Сост. И.И. Баринов. – М.: Школьная Пресса, 2002.
4. Винокур М.С., Скуратович О.Я. Листы опорных сигналов и структурно-логические схемы на уроках географии. – К.: Радянська школа, 1990.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 19

ТЕМА: Прийоми роботи з географічними картами

МЕТА: ознайомитися з навчальними функціями карт у шкільному курсі географії та методикою формування картографічних умінь і навичок.

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з географії
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- шкільні атласи з географії
- настінні карти

Питання для обговорення

1. Використання географічних карт як навчальних моделей.
2. Прийоми роботи з картою: візуальний аналіз та описування, графічний аналіз, картометричний аналіз, морфометричний аналіз, математично-статистичний аналіз.
3. Специфіка програмних практичних робіт картографічного спрямування шкільних курсів географії.

Питання для самостійного вивчення

1. Пізнавальні можливості використання глобуса як навчальної моделі.
2. Картографічні знання та вміння учнів.
3. Етапи формування картографічних умінь.

Завдання

1. Розробити рекомендації для учнів до застосування глобусів на різних етапах формування знань та умінь учнів. (індивідуально)
2. Спроекувати 5 типових завдань для шкільних курсів географії різних класів.
2. Розробити практичну роботу картографічного спрямування (за вибором студентів),

використовуючи спроектовані творчі завдання, та продемонструвати її фрагмент (по мікрогрупам).

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Максаковий В.П. Преподавание географии в зарубежной школе. – М.: Владос, 2001.
3. Современный урок географии. Часть 1: Методические разработки уроков / Сост. И.И. Баринов. – М.: Школьная Пресса, 2002.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 20

ТЕМА: Методика роботи з контурними картами

МЕТА: ознайомитися з навчальними функціями карт у шкільному курсі географії та методикою формування картографічних умінь і навичок.

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з географії
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- шкільні атласи з географії
- контурні карти з географії

Питання для обговорення

1. Робота з географічною номенклатурою.
2. Організація роботи з контурними картами.
3. Вправи на формування вміння читати карти різного змісту.
4. Вимоги для учнів до роботи з контурними картами.

Питання для самостійного вивчення

1. Шкільні картографічні посібники.
2. Картографічні знання та вміння учнів.
3. Етапи формування картографічних умінь.

Завдання

1. Зробити аналіз програми з точки зору її вимог до картографічної підготовки учнів. У вигляді рекомендацій для вчителя скласти перелік таких вимог. (індивідуально)
2. Розробити 5 творчих завдань для шкільних курсів географії різних класів.
3. Спроектувати практичну роботу із застосуванням контурних карт (за вибором студентів), використовуючи спроектовані творчі завдання, продемонструвати її фрагмент. (по мікрогрупам)

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Максаковий В.П. Преподавание географии в зарубежной школе. – М.: Владос, 2001.
3. Современный урок географии. Часть 1: Методические разработки уроков / Сост. И.И. Баринов. – М.: Школьная Пресса, 2002.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 21

ТЕМА: Аналіз методичного апарату підручника з географії

МЕТА: ознайомитися зі змістом і методичним апаратом підручників, оволодіти методикою використання шкільного підручника з географії у навчально-виховному процесі.

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з географії
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- шкільні атласи з географії

Питання для обговорення

1. Функції шкільного підручника з географії.
2. Структура шкільного підручника з географії.
3. Методичний апарат підручника (орієнтувальний, мотиваційний, змістовний, ілюстративний, практичний, корекційно-контролюючий, довідковий, творчий блоки).
4. Прийоми роботи з текстом підручника з географії.
5. Дидактичні можливості використання ілюстративного блоку підручника та прийоми роботи з ним.

Питання для самостійного вивчення

1. Типи навчальних текстів підручника з географії.
2. Навчальні моделі у змісті підручників географії, значення картографічних матеріалів.
3. Різноманітні типи запитань і завдань, вміщені у підручниках з географії.

Завдання

1. Зробити порівняльний аналіз методичних апаратів підручників з географії для 6-го, 7-го, 8-го, 9-го та 10-го класів (за вибором студентів) за планом:
 - 1) особливості текстів підручників (науковість, доступність, лаконічність, різноманітність, відповідність програмі, структурування текстів, наявність висновків та узагальнень);
 - 2) ілюстративний компонент підручника: малюнки, фотографії, карти та картосхеми, структурно-логічні схеми тощо;
 - 3) можливості застосування ілюстративних матеріалів підручників як навчальних моделей, їхнього зв'язку з практичним та контролюючим методичними блоками;
 - 4) аналіз запитань і завдань підручника, визначення їхніх видів за характером організації навчально-пізнавальної діяльності учнів;
 - 5) види контролюючих завдань і запитань;
 - 6) спрямованість на організацію практичної діяльності учнів;
 - 7) довідкові матеріали, можливостей організації самостійної навчально-пізнавальної роботи учнів;
 - 8) реалізації міжпредметних та внутрішньопредметних зв'язків;
 - 9) мотиваційний компонент підручника.
2. Проектування та демонстрація проведення фрагментів уроків із застосуванням методичних прийомів роботи з текстовими та позатекстовими компонентами підручника на різних етапах уроку.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./ - К.: Стафед-2, 2000.
2. Душина И.В., Понурова Г.А. Методика преподавания географии. – М.: Просвещение, 1996.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 22

ТЕМА: Проектування контролюючих теоретичних та практичних завдань

МЕТА: навчитись проектувати запитання та завдання для контролю та корекції знань і вмінь учнів.

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з географії
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- шкільні атласи з географії

- контурні карти з географії

Питання для обговорення

1. Дидактичні принципи проведення контролю і корекції.
2. Типи теоретичних завдань за рівнем складності: репродуктивні, продуктивні, проблемні, творчі.
3. Проектування контролюючих теоретичних і практичних завдань.
4. Диференційований підхід до контролю та корекції знань і вмінь учнів.

Питання для самостійного вивчення

1. Наскрізне виявлення зворотного зв'язку між учителем та учнями.
2. Корекція знань та вмінь учнів.
3. Ведення учителем географії записів до класного журналу учнів 5-11(12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів.
4. Державна підсумкова атестація з географії учнів у системі загальної середньої освіти.

Завдання (для мікрогруп)

1. Розробити питання та завдання (для усного, письмового та графічного видів контролю) поточної перевірки знань і вмінь учнів до одного з уроків теми «Атмосфера» («Літосфера», «Гідросфера») 6 клас (фронтального, індивідуального).
2. Розробити систему запитань і завдань (для усного, письмового та графічного видів контролю) тематичної перевірки знань і вмінь учнів до теми «Атмосфера» («Літосфера», «Гідросфера») 6 клас.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Максаковий В.П. Преподавание географии в зарубежной школе. – М.: Владос, 2001.
3. Современный урок географии. Часть 1: Методические разработки уроков / Сост. И.И. Баринов. – М.: Школьная Пресса, 2002.
4. Калита М.М., Калита М.Р., Любченко В.Є. Географія для допитливих. – К.: АртЕк. 1998.
5. Шищенко П., Масляк П., Скуратович О., Тименко Л. Географія в завданнях і запитаннях. – К.: Просвіта. 1995.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 23

ТЕМА: Контроль та корекція навчальних досягнень учнів

МЕТА: розглянути особливості прийомів контролю та корекції знань, навчитись планувати проведення різних видів контролю.

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з географії
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- шкільні атласи з географії
- контурні карти з географії

Питання для обговорення

1. Значення контролю та корекції знань в системі навчання географії.
2. Різноманітність видів і форм контролю та корекції знань і вмінь учнів.
3. Врахування вікових особливостей та індивідуальний підхід до учнів при контролі та корекції знань учнів
4. Оцінювання навчальної діяльності та навчальних досягнень учнів.

Питання для самостійного вивчення

1. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з географії.
2. Вимоги Державного стандарту базової і повної середньої освіти та шкільної програми з географії до результатів навчання учнів.

Завдання (для мікрогруп)

1. Розглянути структурні елементи уроку контролю та корекції знань і вмінь учнів.
2. Розробити план одного комбінованого уроку (з курсів 8-10-х класів, за вибором):
 - а) вибрати тему уроку за тематичними планами;
 - б) підібрати необхідну літературу для підготовки уроку;
 - в) визначити мету та завдання уроку;
 - г) обрати види та форми контролю, які будуть використані на уроці;
 - д) відібрати запитання для контролю та корекції знань учнів;
 - е) відібрати запитання для контролю та корекції вмінь учнів;
 - ж) підібрати методичні прийоми до різних етапів уроку;
 - з) знайти цікавий пізнавальний матеріал до уроку;
 - и) вивчити методичний апарат підручника;
 - і) розробити систему оцінювання навчальних досягнень учнів та їхньої фіксації.
3. Написати план-конспект одного комбінованого уроку (за вибором) на основі запропонованого схематичного плану.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Максаковий В.П. Преподавание географии в зарубежной школе. – М.: Владос, 2001.
3. Современный урок географии. Часть 1: Методические разработки уроков / Сост. И.И. Баринов. – М.: Школьная Пресса, 2002.
4. Калита М.М., Калита М.Р., Любченко В.Є. Географія для допитливих. – К.: АртЕк. 1998.
5. Шищенко П., Масляк П., Скуратович О., Тименко Л. Географія в завданнях і запитаннях. – К.: Просвіта. 1995.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 24

ТЕМА: Тестування на уроках географії

МЕТА: ознайомитись із загальними положеннями тестового контролю результатів навчання, навчитись проектувати тестові запитання та завдання для контролю та корекції знань і вмінь учнів.

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з географії
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- шкільні атласи з географії
- контурні карти з географії

Питання для обговорення

1. Загальні положення тестового контролю результатів навчання.
2. Типи тестових завдань – завдання, зорієнтовані на: розпізнавання та відтворення знань з географії; визначення рівня сформованості географічних умінь; рівень аналізу і синтезу; оперування з географічними знаннями у практичній діяльності.
3. Форми тестових завдань: закрита та відкрита; завдання на визначення відповідності елементів одної множини елементам іншої; завдання на встановлення правильної послідовності.
4. Норми оцінювання при застосуванні тестів.
5. Конструювання тестових завдань і варіантів відповідей. Методичні особливості проведення тестів на уроках географії.

Питання для самостійного вивчення

1. Тестові завдання із застосуванням графічних зображень.
2. Зовнішнє незалежне тестування випускників школи з географії: мета, завдання, програмні вимоги, види тестових завдань.

Завдання (для мікрогруп)

1. Розробити питання та завдання тестів поточної перевірки знань і вмінь учнів до одного з уроків теми «Африка» («Австралія», «Південна Америка») 7 клас (фронтального, індивідуального).
2. Розробити систему запитань і завдань (для усного, письмового та графічного видів контролю) тематичної перевірки знань і вмінь учнів до теми «Африка» («Австралія», «Південна Америка») 7 клас.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Максаковий В.П. Преподавание географии в зарубежной школе. – М.: Владос, 2001.
3. Современный урок географии. Часть 1: Методические разработки уроков / Сост. И.И. Баринов. – М.: Школьная Пресса, 2002.
4. Калита М.М., Калита М.Р., Любченко В.Є. Географія для допитливих. – К.: АртЕк. 1998.
5. Шищенко П., Масляк П., Скуратович О., Тименко Л. Географія в завданнях і запитаннях. – К.: Просвіта. 1995.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 25

ТЕМА: Технології навчання географії

МЕТА: вивчення структурних частин технологій навчання географії та їхніх головних ознак.

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з географії
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- шкільні атласи з географії
- контурні карти з географії

Питання для обговорення

1. Структурні частини навчальної технології. Критерії технологічності.
2. Педагогічні технології, спрямовані на організацію та управління пізнавальною діяльністю учні.
3. Педагогічні технології, спрямовані на активізацію та інтенсифікацію навчально-пізнавальної діяльності учнів.
4. Педагогічні технології, спрямовані на розвиток мислення учнів.

Питання для самостійного вивчення

1. Вивчення дидактичних можливостей використання комп'ютерних технологій на уроках географії.
2. Навчальні технології як основа творчої діяльності вчителя.
3. Електронні посібники та підручники.

Завдання (для мікрогруп)

1. Розробити фрагмент уроку з елементами сугестивного навчання. Тема уроку «Атлантичний океан».
2. Розробити фрагмент уроку з елементами технології застосування структурно-логічних графічних сигналів. Тема уроку «Паливно-енергетичний комплекс України».
3. Розробити фрагмент уроку з елементами технології формування критичного мислення. Тема уроку «Глобальні проблеми людства».

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Максаковский В.П. Преподавание географии в зарубежной школе. – М.: Владос, 2001.
3. Современный урок географии. Часть 1: Методические разработки уроков / Сост. И.И. Баринов. – М.: Школьная Пресса, 2002.
4. Калита М.М., Калита М.Р., Любченко В.Є. Географія для допитливих. – К.: АртЕк. 1998.
5. Шищенко П., Масляк П., Скуратович О., Тименко Л. Географія в завданнях і запитаннях. – К.: Просвіта. 1995.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 26

ТЕМА: Зміст та структура курсу “Загальна географія” (6 клас)

МЕТА: Вивчити зміст, структуру та методичні особливості курсу “Загальна географія” (6 клас).

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з курсу “Загальна географія”
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- плани-схеми уроків різних типів

Питання для обговорення

1. Психолого-фізіологічні особливості учнів 6-го класу.
2. Навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення курсу.
3. Аналіз програми курсу: змісту, структури, вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.
4. Актуальність використання нетрадиційних форм організації навчального процесу. Сюжетно-рольові ігри та змагання.

Питання для самостійного вивчення

1. Застосування натуральних об'єктів та приладів для відтворення географічних процесів і явищ, аудіовізуальних засобів навчання.
2. Використання елементів сугестопедичного викладання. Розвиваюче та виховне значення курсу.

Завдання (для мікрогруп)

Розробити план виконання програмної практичної роботи з курсу та записати його у зошит. Провести практичну роботу в аудиторії.

I мікрогрупа. Практична робота 2. Розв'язування задач із переведенням числового масштабу в іменованій. Визначення масштабів планів і карт за даними про відстані на місцевості та відрізками на карті, що відповідають цим відстанням.

II мікрогрупа. Практична робота 4. Визначення географічних координат та відстаней за географічною картою. (У ігровій формі).

III мікрогрупа. Практична робота 3. Окомірна зйомка з планшетом невеликої території (на місцевості). (У ігровій формі).

IV мікрогрупа. Практична робота 8. Спостереження за погодою і опрацювання зібраних матеріалів: складання графіка температур, рози вітрів.

Література

1. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
2. Скуратович О.Я., коваленко Р.Р., Круглик Л.І. Загальна географія. – Київ. 1998.
3. Максимов Н.А. Методическое пособие по физической географии. – М.: Просвещение, 1987.
4. Максимов Н.А. За страницами учебника географии. – М.: Просвещение, 1981.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 27

ТЕМА: Зміст та структура курсу “Географія материків і океанів”, 7 клас

МЕТА: Вивчити зміст, структуру та методичні особливості курсу “Географія материків і океанів”

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з курсу “географія материків і океанів”
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- плани-схеми уроків різних типів

Питання для обговорення

1. Психолого-фізіологічні особливості учнів 7-го класу.
2. Навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення курсу.
3. Аналіз основних компонентів програми курсу.

Питання для самостійного вивчення

1. Аналіз та порівняння підручників з географії материків та океанів.
2. Складання завдань, спрямованих на формування прийомів читання та співставлення тематичних карт.

Завдання (для мікрогруп)

1. Зробити огляд структурно-логічних конспектів та схем з курсу. Записати в зошит текстове озвучення одного з конспектів (пояснення нового матеріалу).
2. Інструктивні матеріали до різних видів навчально-пізнавальної діяльності учнів.
 2. Продемонструвати пояснення нового матеріалу за вибраною темою з використанням різних прийомів та засобів навчання.
3. Розробити тести для проведення поточного та тематичного контролю знань учнів (2 тести) по курсу , провести тестування (використати нетрадиційні форми організації тестового контролю).
4. Розробити план проведення планової практичної роботи з курсу з використанням контурних карт. Продемонструвати її проведення . Підготувати пам'ятку для учнів, яка буде вміщати вимоги по роботі з контурною картою при виконанні практичної роботи.
5. Спланувати та провести пояснення нового матеріалу по темі “Природна зональність. Своєрідність органічного світу материка. Ґрунти.”, оптимально використавши хрестоматійний матеріал.

Література

1. Методика викладання географії в школі./За редакцією С.Г.Коберніка.-К.: «Стафед-2», 2000.
2. ПестушкоВ.Ю., СасиховВ.О., УвароваГ.Є. Географія материків та океанів. Методичний посібник для вчителів.-К.: «Вирій», 2000.
3. Крылова О.В. Уроки географии. 7 класс.-М.: Просвещение, 1990.
4. Крылова О.В. Интересный урок географии. – М.: Просвещение, 1989.
5. ПестушкоВ.Ю., СасиховВ.О. Географія за Жюлем Верном. – К.: НВП “Український обрій”, 1993.
6. КартельЛ.М. Вправи і диктанти з фізичної географії. – К.: Радянська школа, 1980.
7. КартельЛ.М. Використання малюнка в навчанні географії. – К.: Радянська школа, 1990.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 28

ТЕМА: Зміст та структура курсу «Фізична географія України», 8 клас

МЕТА: Вивчити зміст, структуру та методичні особливості курсу «Фізична географія України».

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з курсу «Фізична географія України»
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- плани-схеми уроків різних типів

Питання для обговорення

1. Аналіз основних компонентів програми курсу.
2. Навчально-методичний комплекс з фізичної географії України.
3. Способи реалізації краєзнавчого принципу навчання на уроках.
4. Аналіз картографічних посібників з курсу та розробка завдань до їхнього використання.

Питання для самостійного вивчення

1. Аналіз та порівняння підручників з курсу.
2. Вправи у відборі довідкових та хрестоматійних навчальних матеріалів і розробці прийомів їхнього використання на уроці.
3. Застосування мультимедійних засобів навчання при вивченні окремих тем курсу.

Завдання (для мікрогруп)

1. Розробити програмну практичну роботу із застосуванням зошитів на друкованій основі та практикумів .
2. Спроекувати урок контролю та корекції знань і вмінь учнів (тема за вибором студентів).
3. Розробити типологічну схему вивчення компонентів природи, природних територіальних комплексів. Спроекувати урок на основі її застосування.
4. Розробити типологічну схему порівняння географічних об'єктів та явищ, роботи з тематичними картами. Спроекувати урок на основі її застосування.
5. Спроекувати урок із застосуванням інтерактивних форм навчання, використанням додаткової навчальної та науково-популярної літератури.

Продемонструвати фрагмент проектного уроку та дати теоретичне обґрунтування доцільності застосування розроблених студентами елементів методики викладання окремих питань географії України.

Література

1. Методика викладання географії в школі./За редакцією С.Г.Коберніка.-К.: «Стафед-2», 2000.
2. ПестушкоВ.Ю., СасиховВ.О., УвароваГ.Є. Географія материків та океанів. Методичний посібник для вчителів.-К.: «Вирій», 2000.
3. Крылова О.В. Интересный урок географии. – М.: Просвещение, 1989.
4. ПестушкоВ.Ю., СасиховВ.О. Географія за Жюлем Верном. – К.: НВП “Український обрій”, 1993.
5. КартельЛ.М. Вправи і диктанти з фізичної географії. – К.: Радянська школа, 1980.
6. КартельЛ.М. Використання малюнка в навчанні географії. – К.: Радянська школа, 1990.
7. Практические работы по физической географии в школе./ Под ред. проф.Б.Н.Гурского. – Минск: «Народная асвета», 1990.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 29

ТЕМА: Зміст та структура курсу «Соціально-економічна географія України», 9 клас

МЕТА: Вивчити зміст, структуру та методичні особливості курсу «Соціально-економічна географія України».

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з курсу «Соціально-економічна географія України»
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- плани-схеми уроків різних типів

Питання для обговорення

1. Аналіз основних компонентів програми курсу, ознайомлення з навчально-методичним комплексом з дисципліни та аналіз і порівняння підручників з курсу.

2. Вправи по розробці методики використання таблиць, графіків, діаграм тощо.
3. Практичні роботи, їхні види та особливості формування інтелектуальних навичок порівняння та класифікації у процесі їхнього виконання.

Питання для самостійного вивчення

1. Засоби наочності з економічної географії України, їхній аналіз.
2. Аналіз методичної літератури з курсу.

Завдання (для мікрогруп)

1. Скласти вправи на формування вмінь і навичок роботи з економічними картами. (5 вправ до різних тем курсу).
2. Розробити інструкції для учнів з організації самостійної роботи із використанням економічних карт, картосхем і статистичних даних у процесі виконання практичних робіт як на репродуктивному так і на творчому рівні.
3. Спроекувати урок поширення, поглиблення та систематизації знань учнів у формі ділової гри на основі розв'язання економіко-географічних і економічних задач.
4. Спроекувати урок на основі застосування статистичних матеріалів, читання та конструювання структурно-логічних графічних моделей, формування навичок читання графічних моделей та їхньої побудови.
5. Спроекувати урок із застосуванням проблемних завдань та використанням комп'ютерних засобів навчання.

Продемонструвати фрагмент проєктованого уроку та дати теоретичне обґрунтування доцільності застосування розроблених студентами елементів методики викладання окремих питань географії України.

Література

1. Методика викладання географії в школі./За редакцією С.Г.Коберніка.-К.: «Стафед-2», 2000.
2. ПестушкоВ.Ю., СасиховВ.О., УвароваГ.Є. Географія материків та океанів. Методичний посібник для вчителів.-К.: «Вирій», 2000.
3. Крылова О.В. Интересный урок географии. – М.: Просвещение, 1989.
4. ПестушкоВ.Ю., СасиховВ.О. Географія за Жюлем Верном. – К.: НВП “Український обрій”, 1993.
5. КартельЛ.М. Вправи і диктанти з фізичної географії. – К.: Радянська школа, 1980.
6. КартельЛ.М. Використання малюнка в навчанні географії. – К.: Радянська школа, 1990.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 30

ТЕМА: Зміст та структура курсу «Економічна і соціальна географії світу», 10 клас

МЕТА: ознайомитись зі змістом, структурою та матеріально-технічним забезпеченням курсу

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з курсу «Економічна і соціальна географії світу»
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- плани-схеми уроків різних типів

Питання для обговорення

1. Аналіз основних компонентів програми курсу.
2. Навчально-методичний комплекс з економічної і соціальної географії світу.
3. Аналіз підручників та порівняння з підручниками попереднього курсу шкільної географії.

Питання для самостійного вивчення

1. Еталони виконання комп'ютерних презентацій окремих країн і регіонів світу.
2. Аналіз методичної літератури з курсу.

Завдання (для мікрогруп)

1. Розробити методичні рекомендації для вчителів до застосування у навчальному процесі структурно-логічних схем, таблиць, графіків, діаграм.

2. Розробити інструкції для учнів до написання рефератів, виконання індивідуальних проектних завдань.
3. Спроекувати програмну практичну роботу із застосуванням електронних атласів та посібників у процесі їхнього виконання.
4. Розробити проблемні завдання (4) і запитання (4) до різних тем курсу.
5. Спроекувати фрагменти уроків лекційно-семінарської форми організації навчання та продемонструвати їх.

Дати теоретичне обґрунтування доцільності застосування розроблених студентами елементів методики викладання окремих питань географії України.

Література

1. Методика викладання географії в школі./За редакцією С.Г.Коберніка.-К.: «Стафед-2», 2000.
2. Пестушко В.Ю., Сасихов В.О., Уварова Г.Є. Географія материків та океанів. Методичний посібник для вчителів.-К.: «Вирій», 2000.
3. Крылова О.В. Интересный урок географии. – М.: Просвещение, 1989.
4. Картель Л.М. Вправи і диктанти з фізичної географії. – К.: Радянська школа, 1980.
5. Картель Л.М. Використання малюнка в навчанні географії. – К.: Радянська школа, 1990.
6. Практические работы по физической географии в школе./ Под ред. проф. Б.Н.Гурского. – Минск: «Народная асвета», 1990.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 30

ТЕМА: Зміст та структура курсу «Економічна і соціальна географії світу», 10 клас

МЕТА: ознайомитись зі змістом, структурою та матеріально-технічним забезпеченням курсу

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники з курсу «Економічна і соціальна географії світу»
- програми з курсів шкільної географії
- методична література до курсів шкільної географії
- плани-схеми уроків різних типів

Питання для обговорення

1. Аналіз основних компонентів програми курсу.
2. Навчально-методичний комплекс з економічної і соціальної географії світу.
3. Аналіз підручників та порівняння з підручниками попереднього курсу шкільної географії.

Питання для самостійного вивчення

1. Еталони виконання комп'ютерних презентацій окремих країн і регіонів світу.
2. Аналіз методичної літератури з курсу.

Завдання (для мікрогруп)

1. Розробити методичні рекомендації для вчителів до застосування у навчальному процесі структурно-логічних схем, таблиць, графіків, діаграм.
2. Розробити інструкції для учнів до написання рефератів, виконання індивідуальних проектних завдань.
3. Спроекувати програмну практичну роботу із застосуванням електронних атласів та посібників у процесі їхнього виконання.
4. Розробити проблемні завдання (4) і запитання (4) до різних тем курсу.
5. Спроекувати фрагменти уроків лекційно-семінарської форми організації навчання та продемонструвати їх.

Дати теоретичне обґрунтування доцільності застосування розроблених студентами елементів методики викладання окремих питань географії України.

Література

1. Оніщук В.А. Типи, структура і методика урока в школі. – К.: Рад. школа, 1976.
2. Оніщук В.А. Урок в современной школе. - М.: Просвещение, 1986.
3. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
4. Душина И.В., Понурова Г.А. Методика преподавания географии. – М.: Просвещение, 1996.
5. Пестушко В.Ю., Сасихов В.О., Уварова Г.Є. Географія материків та океанів (методичний посібник для вчителів). – К.: Вирій, 2000

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 31

ТЕМА: Профільне навчання географії

МЕТА: ознайомитись зі змістом, структурою та матеріально-технічним профільного навчання

ОБЛАДНАННЯ:

- шкільні підручники зпрофільних курсів географії
- програми з профільних курсів географії
- методична література допрофільних курсів шкільної географії

Питання для обговорення

1. Аналіз змісту, структури та основних завдань географічних профільних курсів в загальноосвітніх школах.
2. Навчальні програмами профільних курсів географії.
3. Програмно-методичнео забезпечення профільних курсів для класів з поглибленим вивченням географії.

Питання для самостійного вивчення

1. Аналіз підручників географічних профільних курсів та порівняння з підручниками попередніх курсів шкільної географії.
2. Аналіз методичної літератури з географічних профільних курсів.

Завдання (для мікрогруп)

1. Спроекувати урок з профільного курсу «Глобальна географія» та продемонструвати його фрагмент.
2. Спроекувати урок з профільного курсу «Країнознавство» та продемонструвати його фрагмент.
3. Спроекувати урок з профільного курсу «Географія населення з основами демографії» та продемонструвати його фрагмент.
4. Спроекувати урок з профільного курсу «Взаємодія суспільства і природи» та продемонструвати його фрагмент.
5. Спроекувати урок з профільного курсу «Рекреаційна географія» та продемонструвати його фрагмент.

Література

1. Оніщук В.А. Типи, структура і методика урока в школі. – К.: Рад. школа, 1976.
2. Оніщук В.А. Урок в современной школе. - М.: Просвещение, 1986.
3. Методика викладання географії в школі/ Під редакцією Коберника С.Г./.- К.: Стафед-2, 2000.
4. Душина И.В., Понурова Г.А. Методика преподавания географии. – М.: Просвещение, 1996.
5. Пестушко В.Ю., Сасихов В.О., Уварова Г.Є. Географія материків та океанів (методичний посібник для вчителів). – К.: Вирій, 2000

6. Герасимова Т.П., Крылова О.В. Методическое пособие по физической географии. – М.: Просвещение, 1991
7. Максимов Н.А. За страницами учебника географии: 5 кл. - М.: Просвещение, 1981.

V. ДОДАТКИ

Додаток 1

ВИМОГИ ДО УРОКУ (вивчення нового матеріалу)

1. Необхідно чітко сформулювати мету та дотримуватись її на протязі уроку:
 - пізнавальну (що учні повинні знати і вміти);
 - розвиваючу;
 - виховну.
2. Конкретно поставити завдання перед учнями (про що повинні дізнатись і чому навчитись).
3. Навчальний матеріал уроку повинен бути зрозумілим дітям (необхідно враховувати вікові особливості учнів, посилаючись на їхній життєвий досвід тощо).
4. Генералізація навчального матеріалу (виділяти головне у новому матеріалі, показувати його зв'язок з попередньо отриманими знаннями).
5. Науковість уроку (викладений матеріал повинен відповідати сучасному рівню географічних знань).
6. Диференціація у навчальному процесі (поєднання фронтальних, групових та індивідуальних форм роботи з учнями).
7. Багаторазовість повторення нового матеріалу (навчальний матеріал повинен бути засвоєний більшістю учнів під час уроку):
 - дотримуватись принципу “солоного огірка”;
 - контролювати зворотній зв'язок з учнями;
 - корегувати вибрані форми, методи та прийоми під час уроку.
8. Зайнятість учнів (впродовж всього уроку всі учні повинні бути зайняті у навчальному процесі).
9. Дотримання внутрішньопредметних зв'язків (урок – частина тематичного блоку; спиратися на раніше отримані географічні знання).
10. Дотримання міжпредметних зв'язків (спиратися на знання, які отримали учні при вивченні інших предметів).
11. Активізація процесу пізнання, творчої діяльності (засвоєння методів і прийомів наукової діяльності, роботи з науковою літературою, картами і статистичними матеріалами).

Додаток 2

СХЕМА ПЛАНУ-КОНСПЕКТУ УРОКУ

1. Тема уроку.
2. Мета уроку (навчальна, розвиваюча, виховна).
3. Обладнання на уроці (наочні посібники, ТЗН).
4. Мотивація учбово-пізнавальної діяльності учнів.
5. Тип уроку і методи його проведення.
6. Структура уроку відповідно до обраного типу уроку (із зазначенням часу).
7. Хід уроку з обов'язковим розкриттям діяльності вчителя (вказати методичні прийоми, використані форми роботи, види завдань та ін.) та діяльності учнів.

ПЛАН-СХЕМА УРОКУ ЗАСВОЄННЯ НОВИХ ЗНАНЬ

ТЕМА УРОКУ: (згідно тематичного плану)

МЕТА УРОКУ:

а) освітня (об'єкти, поняття, ідеї, процеси, закономірності, прийоми навчально-пізнавальної роботи) – що повинні знати і чому повинні навчитися;

б) розвиваюча (логічне мислення, пам'ять, формування причинно-наслідкових зв'язків, вміння робити узагальнення, прийоми інтелектуальної та практичної діяльності, абстрагування...);

в) виховна (формування загально-людських цінностей, позитивного відношення до навчання і праці; патріотичне, естетичне, економічне, екологічне, інтернаціональне виховання).

ОБЛАДНАННЯ: оформлення дошки, картографічний матеріал, атласи, демонстраційний матеріал, роздатковий матеріал, ТЗН, методичний апарат підручника...

ТИП УРОКУ: урок засвоєння нових знань.

ХІД УРОКУ

I ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – 5-8 хв.

1. Організація уваги і роботи учнів, інструктаж.
2. Актуалізація опорних знань, життєвого та чуттєвого досвіду (рекомендовані методичні прийоми (РМП): бесіда з використанням ілюстрацій, фронтальне опитування тощо).
3. Мотивація навчальної діяльності: пізнавальна, соціальна, перспективна, відповідальності (РМП: інструктаж, бесіда, проблемне запитання тощо).
4. Повідомлення теми, мети і завдань уроку.

II ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ – 23 - 25 хв.

Варіант 1. - Навчальний матеріал поділяється на кілька змістовних частин.

План вивчення смислової частини:

- а) ознайомлення учнів з цільовим завданням;
 - б) формування уявлень про географічні об'єкти, що вивчаються (РМП: розповідь, читання уривків з художньої та науково-популярної літератури, демонстрації ілюстративних матеріалів тощо);
 - в) формування основних понять, причинно-наслідкових зв'язків; осмислення учнями суттєвих географічних явищ, що вивчаються (РМП: пояснення, графічне моделювання, вирішення проблемних питань та завдань, аналіз схем та таблиць, робота з змістовним блоком підручника, робота з картами тощо);
 - г) виконання практичних дій, метою яких є формування або застосування нових знань;
 - д) визначення зворотнього зв'язку між вчителем та учнями (РМП: фронтальне опитування, аналіз застосованої під час пояснення графічної моделі, короткий усний тест, проблемне запитання тощо (за умови оцінювання навчальної діяльності учнів вказати визначену вчителем кількість балів)
- *перехід до наступної змістовної частини.*

Варіант 2. Поетапне вивчення нового матеріалу з паралельним моделюванням сигнальної графічної схеми або опорного графічного конспекту.

III УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ВМІНЬ – 8-10 хв.

(рекомендовано застосовувати нетрадиційні форми організації навчання: інтерактивні ігри (наприклад, робота в малих групах), ігри-змагання, виконання завдань наведених у підручниках тощо.

IV КОМЕНТОВАНЕ ПОЯСНЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ – 2-4 хв.

(пояснення до виконання прийомів роботи з матеріалами підручника, акцентування уваги на окремих питаннях нового матеріалу, пояснення до виконання практичних завдань (за умови їх доцільності), психолого-педагогічні рекомендації, індивідуальні завдання...) – 3 хв.

V ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ (оцінюється робота учнів на уроці) – 1 - 2 хв.

ЛІТЕРАТУРА (основна методична і додаткова, яка була використана при розробці уроку).

Додаток 4

ПЛАН-СХЕМА УРОКУ ФОРМУВАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ВМІНЬ І НАВИЧОК
ТЕМА УРОКУ: (згідно тематичного плану)

МЕТА УРОКУ:

а) освітня (алгоритми використання знань у практичній діяльності, географічні компетенції пов'язані з виконанням практичних дій, вміння, навички, прийоми навчально-пізнавальної роботи);

б) розвиваюча (логічне, просторове та критичне мислення, усвідомлення понять, формування причинно-наслідкових зв'язків, вміння роботи узагальнення, прийоми практичної діяльності, абстрагування...);

в) виховна (формування загально-людських цінностей, позитивного відношення до навчання і праці, партнерських стосунків у кооперованій діяльності, схильності до пошукової діяльності, впевненості у своїх діях...);

ОБЛАДНАННЯ: оформлення дошки, картографічний матеріал, атласи, демонстраційний матеріал, роздатковий матеріал, ТЗН, методичний апарат підручника...

ТИП УРОКУ: урок формування та застосування вмінь і навичок

ХІД УРОКУ

I ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – 3-5 хв.

5. Організація уваги і роботи учнів.

6. Повідомлення теми, мети і завдань уроку.

7. Мотивація навчальної діяльності: пізнавальна, соціальна, перспективна, відповідальності (рекомендовані методичні прийоми (РМП): інструктаж, бесіда, проблемне запитання тощо).

II АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ, ВМІНЬ, НАВИЧОК, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ДІЙ – 5-10 хв.

1. Відтворення та аналіз раніше сформованих понять та причинно-наслідкових зв'язків (РМП: бесіда з використанням ілюстрацій, фронтальне опитування, робота в малих групах, короткі тести з аналізом відповідей, аналіз графічних схем, робота з підручником тощо).

2. Відтворення алгоритмів раніше сформованих практичних дій (РМП: практичні завдання, можливе застосування нетрадиційних форм організації діяльності учнів).

III ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ №№ – 20-25 хв.

1. Первинне застосування набутих знань, ознайомлення з алгоритмом дій (пояснення порядку дій та їх виконання вчителем, акцентування уваги учнів на можливих помилках, інструктаж).

2. Осмислення змісту та послідовності виконання практичних дій учнями з допомогою вчителя (пробні вправи).

3. Виконання алгоритму практичних дій у стандартних умовах з метою засвоєння вмінь під керівництвом вчителя (тренувальні вправи).

4. Самостійне виконання учнями завдань під контролем та з допомогою вчителя (диференційовані завдання) – проміжний контроль.
5. Застосування знань та вмінь у нестандартних умовах (завдання творчого рівня).

IV УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ – 5-10 хв.

1. Звіт учнів про результати виконаної практичної роботи.
2. Теоретичне обґрунтування отриманих результатів.

IV КОМЕНТОВАНЕ ПОЯСНЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ – 2-3 хв.

(дооформлення, закінчення виконання практичних завдань, підготовка до захисту результатів практичної роботи, виконання творчих завдань, диференційовані завдання тощо).

V ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ (оцінюється робота учнів на уроці) – 1 - 2 хв.

ЛІТЕРАТУРА (основна методична і додаткова, яка була використана при розробці уроку).

Додаток 5

ПЛАН-СХЕМА УРОКУ КОНТРОЛЮ ТА КОРЕКЦІЇ ЗНАНЬ

ТЕМА УРОКУ: (згідно тематичного плану)

МЕТА УРОКУ:

- а) освітня (об'єкти, поняття, ідеї, процеси, закономірності, прийоми навчально-пізнавальної роботи) – що повинні знати і чому повинні навчитися;
- б) розвиваюча (логічне мислення, пам'ять, формування причинно-наслідкових зв'язків, вміння робити узагальнення, прийоми інтелектуальної та практичної діяльності, абстрагування...);
- в) виховна (формування загально-людських цінностей, позитивного відношення до навчання і праці; патріотичне, естетичне, економічне, екологічне, інтернаціональне виховання).

ОБЛАДНАННЯ: оформлення дошки, картографічний матеріал, атласи, демонстраційний матеріал, роздатковий матеріал, ТЗН, методичний апарат підручника...

ТИП УРОКУ: урок контролю та корекції знань

ХІД УРОКУ

I ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

8. Організація уваги і роботи учнів.
9. Мотивація навчальної діяльності: пізнавальна, соціальна, перспективна, відповідальності (РМП: інструктаж, бесіда тощо).
10. Ознайомлення з формами та критеріями оцінювання.
11. Активізація діяльності учнів (проблемне запитання, посилення на контроль сформованості навичок інтелектуальної діяльності тощо).

II КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ УЧНІВ

1. Перевірка знання фактичного матеріалу та вміння розкривати елементарні зв'язки між об'єктами та явищами (фронтальне опитування, тести тощо).
2. Перевірка розуміння основних понять та причинно-наслідкових зв'язків, вмінь їх пояснювати (тести відкритого типу, фронтальні письмові завдання, індивідуальний усний контроль тощо).
3. Перевірка вміння використовувати знання у стандартних ситуаціях (вирішення географічних задач).
4. Визначення рівня оволодіння учнями вмінь і навичок та застосування їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Робота з картами, графічні завдання на контурних картах тощо. (Контроль оволодіння алгоритмами виконаних практичних робіт).
5. Вирішення географічних задач проблемного спрямування.

III АНАЛІЗ ТА ОЦІНЮВАННЯ ВИКОНАНИХ ЗАВДАНЬ

- IV ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ (оцінюється робота учнів на уроці)
V ВИПЕРЕДЖАЮЧЕ ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ
ЛІТЕРАТУРА (основна методична і додаткова, яка була використана при розробці уроку).

Додаток 6

ПЛАН-СХЕМА УРОКУ КОМБІНОВАНОГО ТИПУ

ТЕМА УРОКУ: (згідно тематичного плану).

МЕТА УРОКУ: а) освітня (об'єкти, поняття, ідеї, процеси, закономірності, прийоми навчальної роботи) – що повинні знати і чому повинні навчитися;
б) розвиваюча (розвиток логічного мислення, пам'яті, формування причинно-наслідкових зв'язків, вміння робити узагальнення, прийоми інтелектуальної та практичної діяльності, абстрагування...);
в) виховуюча (формування загально-людських цінностей, позитивного відношення до навчання і праці; патріотичне, естетичне, економічне, екологічне, інтернаціональне виховання тощо).

ОБЛАДНАННЯ: оформлення дошки, картографічний матеріал, атласи, демонстраційний матеріал, роздатковий матеріал, ТЗН, методичний апарат підручника...

ТИП УРОКУ: комбінований урок.

ХІД УРОКУ

- I. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
12. Організація уваги і роботи учнів – 1-2 хв.
- II. КОНТРОЛЬ ТА КОРЕКЦІЯ ЗНАТЬ УЧНІВ – 13-15 хв.
1. Активізація роботи учнів (повідомлення результатів попереднього письмового контролю знань, контролю виконання практичної роботи; мета перевірки домашнього завдання, повідомлення критеріїв оцінювання знань тощо).
2. Перевірка домашнього завдання (знань та вмінь учнів) у формі:
а) усного контролю (індивідуального, фронтального, групового, парного тощо);
б) письмового контролю (короткого фронтального, індивідуального, у формі тестів тощо).
- Вказати варіанти завдань для перевірки знань різних рівнів (високого і творчого; середнього рівня; для учнів із слабкою успішністю).**
- III. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ – 20-25 хв.
1. Актуалізація життєвого та почуттєвого досвіду, опорних знань – 2 хв.
2. Мотивація навчальної діяльності (пізнавальна, соціальна, перспективна, відповідальності) – 1-2 хв.
3. Повідомлення теми, мети і завдань уроку - 1 хв.
4. Сприймання, усвідомлення та осмислення нового матеріалу - 18-20 хв.
Варіант 1. - Поетапне вивчення нового матеріалу за планом (можливе паралельне моделювання сигнальної графічної схеми):
а) сприйняття та початкове усвідомлення нового матеріалу, формування історичних або географічних образів;
б) формування понять та причинно-наслідкових зв'язків;
г) формування нових вмінь (можливе виконання елементів програмних практичних робіт);

д) закріплення нових знань та вмінь.

Варіант 2. - Новий матеріал поділяється на блоки, кожний з яких вивчається за вказаним вище планом.

Вказати методичні прийоми, форми організації навчальної діяльності та використані засоби навчання.

- IV. КОМЕНТОВАНЕ ПОЯСНЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ (сторінки підручника, акцентування уваги, пояснення самостійних завдань, психолого-педагогічні рекомендації, індивідуальні завдання...) – 1-2 хв.
- V. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ (форми, методичні прийоми, питання та завдання) – 3-5 хв.
- VI. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ(оцінюється робота учнів на уроці) – 1хв.
- ЛІТЕРАТУРА (основна методична і додаткова, яка була використана при розробці уроку).

Додаток 7

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ ПЛАНУ-КОНСПЕКТУ УРОКУ

1. Урок повинен бути чітко структурованим.
2. Для кожної структурної одиниці (макрокомпоненти, мікрокомпоненти) необхідно вказати рекомендований час проведення).
3. Для кожної структурної одиниці необхідно вказати методичні прийоми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, форми організації цієї діяльності.
4. Навчальні та контролюючі завдання повинні бути чітко сформульовані, з урахуванням психолого-інтелектуальних особливостей дітей.
5. Вправи та інші практичні завдання наводяться у тому вигляді, в якому будуть пропонуватись учням.
6. Тести даються з визначенням кількості балів, якими вони оцінюються та з відмітками правильних відповідей.
7. Для завдань, спрямованих на оцінювання навчальної діяльності або навчальних досягнень учнів необхідно вказати кількість балів, якою вони оцінюються.
8. Графічні моделі, що використовуються на уроці обов'язково наводяться у плані-конспекті уроку.
9. До конспекту вносять необхідний змістовний матеріал у стислому вигляді.
10. Обов'язково наводяться плани характеристик географічних об'єктів, перелік їх структурних частин.
11. Перелік настінної та настільної наочності, інших дидактичних матеріалів вноситься до списку обладнання.

Додаток 8

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН АНАЛІЗУ УРОКУ (варіант 1)

- I. Загальні відомості про урок.
 1. Тема уроку.
 2. Дата; школа; клас; місце уроку в розкладі; прізвище, ім'я, по-батькові вчителя; кількість учнів за списком, скільки присутніх; де проводиться урок (кабінет, клас).
 3. Мета уроку (з'ясовується перед уроком у вчителя); правильність вибору мети відповідно до програмних вимог (навчальна, розвиваюча, виховна).

4. Готовність до уроку: санітарно-гігієнічний стан класної кімнати; обладнання (наочність, ТЗН); стан робочих місць учнів (наявність на столах зошитів, підручників, атласів та ін.); психологічна готовність до уроку.

II. Тип і структура уроку (основні етапи уроку, раціональність розподілу часу).

III. Аналіз змісту уроку.

1. Мотивація учбово-пізнавальної діяльності учнів.

2. Відповідальність змісту теоретичного матеріалу програмі.

3. Пізнавальний потенціал уроку, зв'язок з сучасністю.

4. Самостійна пошукова робота учнів.

5. Докладне визначення основного змісту опорних знань.

6. Повторення і корекція вивченого матеріалу, його зв'язок з поясненням

нового матеріалу.

IV. Аналіз методів і організації навчання.

1. Організаційний етап уроку (налаштування учнів до роботи на уроці, активізація знань, постановка завдань).

2. Контроль та корекція вивченого матеріалу:

– види контролю (індивідуальний, фронтальний, груповий, усний, письмовий);

– зміст і характер запитань та завдань (репродуктивний, проблемний);

– ступінь залучення учнів до доповнень, виправлень, рецензування

відповідей товаришів;

– сполучення колективної, фронтальної, групової та індивідуальної роботи

учнів.

3. Вивчення нового матеріалу:

– мотивація вивчення нової теми;

– постановка мети уроку;

– форми, методи і прийоми організації вивчення та закріплення нового

матеріалу (їх доцільність та відповідність віковим особливостям учнів);

– використання наочності, доцільність застосування ТЗН, вміння школярів

користуватись картами, приладами, підручниками;

– роль і місце самостійної роботи учнів;

– індивідуальні і диференційовані завдання для школярів залежно від їх

можливостей, вікових особливостей і підготовки;

– закріплення нових знань: доцільність вибору матеріалу для закріплення,

засоби закріплення знань;

– прийоми підготовки учнів до виконання домашнього завдання як творчого

продовження уроку (в який момент уроку оголошене, скільки часу витрачено на його пояснення, характер завдань і відповідність їх складності віку учнів);

– педагогіка співробітництва, співдружності і співтворчості вчителя і учнів, а

також школярів між собою (врахування індивідуальних особливостей,

взаєморозуміння вчителя і вихованця, взаємна повага учнів, взаємодопомога); довір'я,

вимогливість педагога, вміння бачити кожного учня, захопити спільною працею,

викликати почуття радості пошуку, знахідок, упевненості;

– контроль знань учнів, правильність оцінки знань, умінь і навичок учнів;

– поведінка вчителя на уроці: вміння володіти собою і класом, стиль

спілкування з учнями, володіння мімікою, рухами, мова викладання матеріалу;

– записи та малюнки на дошці (акуратність, лаконічність, грамотність).

V. Загальний підсумок уроку:

1. Реалізація мети, завдань уроку, програмних вимог.

2. Якість знань, умінь і навичок учнів.

3. Побажання.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН АНАЛІЗУ УРОКУ (варіант 2)

I Загальні відомості про урок.

Тема уроку.

Дата; школа; клас; місце уроку в розкладі; прізвище, ім'я, по-батькові вчителя; кількість учнів за списком, скільки присутніх; де проводиться урок (кабінет, клас).

Мета уроку (з'ясовується перед уроком у вчителя); правильність вибору мети відповідно до програмних вимог (навчальна, розвиваюча, виховна).

Готовність до уроку: санітарно-гігієнічний стан класної кімнати; обладнання (наочність, ТЗН); стан робочих місць учнів (наявність на столах зошитів, підручників, атласів та ін.); психологічна готовність до уроку.

II Аналіз структури, змісту, методів, прийомів та організації навчання.

1. Вибір типу уроку відповідно:

дидактичній меті уроку;

формам організації діяльності учнів;

тип уроку не визначений.

2. Способи постановки навчальних завдань та мотивації навчальної діяльності:

різноманітність цих способів;

наявність завдань і мотивів;

відсутність завдань і мотивів.

3. Методи, що переважають на уроці:

пояснювально-ілюстративний;

репродуктивний;

проблемного викладання;

частково-пошуковий;

дослідницький.

4. Методичні прийоми, використані на уроці:

використано словесні, наочні та практичні прийоми;

прийоми сприяють реалізації методів;

використано прийоми однієї групи, двох груп;

одноманітність прийомів,

доцільність обраних прийомів.

5. Науковість викладеного матеріалу:

інформація відповідає сучасному рівню географічних знань;

висвітлювались нові наукові гіпотези та теорії;

вчитель припускався помилок при викладенні навчального матеріалу;

помилки учнів не виправлялись вчителем.

6. Засоби навчання (ЗН) та методика використання їх на уроці:

використання комплексу ЗН, раціональне їх сполучення;

використання ЗН для самостійної роботи учнів;

використання ЗН для пояснення окремих понять чи причинно-наслідкових зв'язків;

використання ЗН для ілюстрації положень, які викладає вчитель;

відсутність на уроці ЗН.

7. Формування на уроці уявлень та понять (емпіричних та теоретичних):

здійснюється цілеспрямовано;

відбувається стихійно;

не здійснюється.

8. Формування географічних вмінь та навичок:

здійснюється в тісному зв'язку з отриманими знаннями, цілеспрямовано;

відбувається стихійно;

не ведеться.

9. На якому рівні організовано пізнавальну діяльність учнів:

відтворення учнями знань та вмінь (на репродуктивному рівні);

застосування учнями знань та вмінь за зразком, в знайомій ситуації;
застосування учнями знань та вмінь в новій ситуації.

10. Характер запитань та завдань, що пропонуються учням:

запитання і завдання мають проблемний характер;
переважання запитань та завдань на застосування знань та вмінь, їх узагальнення;
наявність запитань та завдань спрямованих на виявлення зворотнього зв'язку;
запитання та завдання в основному на відтворення знань та вмінь;
відсутність запитань та завдань.

11. Прийоми організації розумової діяльності учнів:

залучення різних видів пам'яті учнів;
використання асоціативного мислення;
формування та застосування прийомів запам'ятовування;
відсутність будь-яких прийомів.

12. Міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки:

наявність внутрішньопредметних зв'язків;
наявність міжпредметних зв'язків;
відсутність таких зв'язків.

13. Реалізація краєзнавчого принципу на уроці:

урок побудовано на краєзнавчому матеріалі;
краєзнавчий матеріал застосовується фрагментарно;
не реалізується зовсім.

14. Зв'язок уроку з життям:

широко використовуються матеріали масової інформації;
вчитель спирається на події, що відбуваються на Полтавщині, в Україні та в світі;
урок академічний, проводиться без зв'язку з поточними подіями.

15. Увага до психологічних аспектів навчання:

створення сприятливого психологічного клімату на уроці;
урахування індивідуальних психолого-вікових особливостей учнів;
реалізація принципу відкритих перспектив;
реалізація принципу емоційності навчання;
відсутність такої уваги.

Структура уроку:

доцільно підібрані макро- та мікрокомпоненти уроку;
макро- та мікрокомпоненти уроку не сприяють досягненню поставленої дидактичної мети;

урок неструктурований.

17. Наявність в роботі вчителя системи уроків:

урок як складова частина системи уроків тематичного блоку;
показовий урок-“одинак”.

18. Вчитель на уроці:

рівень володіння навчальним матеріалом;
володіння методичними прийомами;
співпраця та нерозривність діяльності вчителя і учнів;
артистизм;
вміння імпровізувати;
комунікативність;
мова;
вміння володіти собою.

19. Ефективність уроку:

у учнів були сформовані уявлення та поняття;
у учнів були сформовані нові вміння;
на основі вмінь були сформовані навички;
взаємодія вчителя та учнів сприяла їх інтелектуальному розвитку;
учні засвоювали прийоми самостійного добування знань;

вчитель сприяв формуванню світогляду дітей;
діяльність вчителя була неефективною.

Додатково оцінюється:

проблемний підхід до навчання;
наявність сформованої педагогічної технології;
застосування форм колективної навчальної діяльності;
використання ігрових ситуацій;
застосування сучасних засобів навчання;
застосування саморобних наочних посібників.

Самоаналіз уроку вчителем:

встановлює при аналізі чіткий зв'язок між метою уроку та його результатами;
баче власні помилки і знає, як їх виправити;
вміє знайти невдалі моменти свого уроку;
вчитель не бачить власних помилок.

Додаток 10

САМОАНАЛІЗ УРОКУ

I Загальна характеристика уроку.

1. Чи виправдала себе на практиці змодельована вами структура уроку?
2. Чи достатньою виявилася інформативність уроку для даного класу?
3. Чи вдалось надати уроку розвиваючий характер?
4. Чи вдалось реалізувати дидактичні принципи доступності, науковості, врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів?
5. Чи носило навчання на уроці проблемний характер?
6. Чи достатнім виявилось матеріально-технічне забезпечення уроку?
7. Чи правильно був спланований час на реалізацію різних етапів уроку?

II Аналіз структури, змісту, методів, прийомів та організації навчання.

1. Наскільки оптимально була проведена організація навчальної діяльності учнів?
2. Проаналізуйте методи і форми контролю знань учнів?
3. Чи використовувались прийоми систематизації знань учнів? В якій формі?
4. В якій формі проводилась корекція знань учнів?
5. Охарактеризуйте результати оцінювання знань учнів?
6. Чи вдалось вам об'єктивно оцінити відповіді дітей?
7. Які результати актуалізації опорних знань учнів перед вивченням нового матеріалу?
8. Чи правильним виявився підбір методів та прийомів навчання? Чи вдалось вам при цьому підборі врахувати специфіку навчального матеріалу і класу, в якому проводився урок?
9. Чи вдалося вам успішно організувати самостійну роботу учнів?
10. Наскільки ефективно було використано засоби навчання на уроці?
11. Чи вдалось вам акцентувати увагу учнів на головному, в процесі вивчення нового матеріалу?
12. Чи відбувалася робота над засвоєнням економічних термінів?
13. Чи вдалось вам гармонійно сполучати на уроці словесні, наочні та практичні методичні прийоми навчання?
14. Чи були реалізовані завдання по організації роботи з підручником або іншою географічною літературою?
15. Чи використовувались на уроці ТЗН ? З якою ефективністю?
16. Чи реалізувались на уроці внутрішньопредметні та міжкурсові зв'язки? В які моменти?
17. Яким чином ви розвивали логічне мислення учнів? Пам'ять? Увагу?

18. Наскільки правильно були підібрані прийоми виявлення зворотнього зв'язку на кожному етапі уроку?
19. Чи приділяли ви увагу формуванню понять? Якими засобами?
20. Чи приділяли увагу формуванню вмінь та навичок?
21. Наскільки оптимальною була робота з картою?
22. У якій формі учням було запропоновано домашнє завдання? Наскільки вдало був вибраний його обсяг?
23. Чи приділялась увага розвитку мовленевої культури учнів? Яким чином ви це робили?

III Вчитель на уроці.

1. Чи вдалось вам витримати запланований стиль спілкування з учнями?
2. Наскільки грамотною, багатою, логічною, емоційною та образною була ваша мова?
3. Чи вміли ви гнучко реагувати на зміни ситуації під час уроку?
4. Чи відчували ви психологічну підтримку учнів на уроці? В якій формі вона проявлялась?
5. Вважаєте ви свої вимоги до учнів впродовж уроку достатньо чіткими, ясними і послідовними?
6. Чи вдалось вам об'єктивно оцінювати результати пізнавальної діяльності учнів впродовж всього уроку?
7. Які ви відчували об'єктивні і суб'єктивні труднощі на уроці? Запропонуйте можливі шляхи їх подолання.

IV Учень на уроці.

1. Яка була дисципліна на уроці? Чим це можна пояснити?
2. Наскільки організовано і успішно виконувались учнями завдання, які ви поставили перед ними?
3. Чи виявляли учні зацікавленість географією на данному уроці? В чому це проявлялось?
4. Наскільки якісною була розгорнута монологічна мова учнів?
5. Чи приймали учні участь у бесідах? Дискусіях? Чим це пояснюється?

V Взаємодія вчителя і учня.

1. Чи вдалим був діалог між вами і учнями на уроці?
2. Чи відповідав рівень викладення вами нового матеріалу потенціальним можливостям учнів?
3. Відповідав запропонований вами темп вивчення нового матеріалу можливостям його засвоєння учнями?
4. Чи виникла на уроці атмосфера співпраці між вами і учнями? Чим ви це пояснюєте?
5. Який характер мало особисте ставлення учителя до учнів і навпаки? Воно носило позитивний чи негативний характер?
6. Чи задоволені ви і ваші учні процесом і результатами взаємодії на уроці? Чому ви так думаєте?

VI Формулювання висновків.

1. Якою в цілому виявилась ваша готовність до уроку?
2. Чи вдалось вам успішно керувати класом в процесі проведення уроку?
3. Яка успішність засвоєння учнями нових понять на уроці?
4. Наскільки успішно формувались у учнів вміння та навички?
5. Наскільки ефективно розвивався пізнавальний інтерес до вивчення географії?
6. Чи можна назвати пізнавальну роботу учнів на уроці успішною?
7. Реалізовані на данному уроці поставлені вами завдання?

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Експеримент дає змогу довести або спростувати робочу гіпотезу педагогічного дослідження.

Педагогічний експеримент має таку структуру:

1. Формулювання робочої гіпотези.
2. Розробка програми експерименту та визначення його тривалості.
3. Вибір експериментальних об'єктів.
4. Розробка методичної схеми проведення експерименту та визначення послідовності процедур.
5. Створення експериментальної ситуації, спостереження та контроль за нею.
6. Аналіз результатів (реального, пізнавального, фактичного, статистичного).

Визначення кількості експериментальних об'єктів залежить від теми й обсягу досліджуваної проблеми. Для експериментального дослідження до дипломної і курсової роботи достатньо обрати один експериментальний і один контрольний класи. Основні вимоги до них: приблизно однаковий рівень знань, склад хлопчиків і дівчаток, соціальний склад.

За призначенням розрізняють такі види експериментів:

- констатуючий експеримент першого порядку
- формуючий експеримент
- констатуючий експеримент другого порядку.

Констатуючий експеримент першого порядку проводиться на початку дослідження (перший тиждень практики). Він спрямований на з'ясування основних показників результативності навчального процесу (рівня сформованості знань, вмінь та навичок учнів, володіння ними прийомами самостійної пізнавальної діяльності, ступеню зацікавленості учнів предметом тощо). У ньому беруть участь експериментальний (основний) і контрольний класи. Експериментальний клас залучають до всіх процедур експерименту, а контрольний клас є еталоном, за яким оцінюють розвиваючий і формуючий ефект експерименту.

Формуючий експеримент відіграє основну роль в педагогічному дослідженні. Він здійснюється за допомогою експериментальної педагогічної моделі, яка вводиться в експериментальному класі. А в контрольному класі навчання продовжується за традиційною методикою. Тривалість експерименту становить чотири тижні.

Констатуючий експеримент другого порядку включає контрольне дослідження в експериментальному і контрольному класах.

Констатуючі експерименти першого і другого порядку носять короткостроковий характер (до одного тижня).

Реалізуючи експериментальну методикою, дослідник повинен вести спеціальний щоденник, де фіксуються спостереження за діяльністю учнів, результати контролю на різних етапах проведення експерименту.

Завершується експеримент переходом від емпіричного вивчення до обробки отриманих даних, логічних узагальнень, аналізу і теоретичної інтерпретації отриманого фактичного матеріалу.

Перед проведенням педагогічного експерименту студент повинен ознайомити вчителя та методиста з метою, робочою гіпотезою і методикою проведення експерименту. Такі дії потрібні для забезпечення якісної експериментальної перевірки основних положень наукової гіпотези дослідження.